

ҒИЙБАТ КАТТА ГУНОҲДИР

Тил билан қилинадиган гуноҳлар орасида энг катталаридан бири ғийбатдир. Ғийбат ёмонлигидан Қуръони каримда ўз биродарининг гўштини ейишга ўшатишган: **“Эй мўминлар, кўп гумон(лар)дан четланинглар! Чунки айрим гумон(лар) гуноҳдир. (Ўзгалар айбини қидириб) жосуслик қилманглар ва бирингиз бирингизни ғийбат қилмасин! Сизлардан бирор киши ўзининг ўлган биродарининг гўштини ейишни яхши кўрурми?! Ана, ёмон кўрдингизми? Бас, гуноҳи бундан-да ортиқ бўлган ғийбатни ҳам ёмон кўринглар. Аллоҳдан кўрқинглар. Албатта, Аллоҳ тавбаларни қабул қилувчи меҳрибон зотдир”** (*Ҳужурот, 12*).

Шунинг учун ҳазрати Ойша, Сафиянинг бўйи паканалигини айтганларида Пайғамбар (алайҳиссалом): “Агар шу сўзинг денгиз сувига қўшилса, албатта, денгизни ҳам ўзгартириб юборади”, деб ғийбатдан қайтарганлар.

Пайғамбар (алайҳиссалом) ғийбатни бундай тушунтирганлар: “Биродаринг эшитса хафа бўладиган хислатларини айтишинг ғийбатдир”. Саҳобалар: “Агар биз айтган хислат унда бўлса-чи?” деб сўрашганида, Пайғамбар (алайҳиссалом) уларга: “Бор нарсани айтсанг, ғийбат, йўқ нарсани қўшиб айтсанг, бўҳтондир”, деганлар.

Демак, кишини жисмидаги нуқсон билан айб-лаш ёки насл-насабини, ҳаракатини, сўзларини, дину диёнатини, дунёсини, кийимларини, яшаш жойларини, улови кабиларни камситиш ғийбат бўлади.

Ғийбат нафақат тил билан, балки қўл ҳаракати, кўз қисиш, ишора қилиш каби ҳоллар билан ҳам содир бўлади. Шунинг учун Қуръони каримда: **“(Кишилар ортидан) ғийбат қилувчи,**

(олдида) масҳара қилувчи ҳар кимсанинг ҳолига вой” (*Ҳумаза, 1*), дейилган.

Бировни ёмонлаб хат ёзиш ёки ўзи ғийбат қилмаса-да, ғийбат қилинган жойда ўтириб, ғийбатга қулоқ солиш ҳам ғийбатга киради.

“(Эй инсон) ўзинг аниқ билмаган нарсага эргашма. Чунки қулоқ, кўз, дил уларнинг барчаси тўғрисида (ҳар бир инсон) масъул бўлур” (*Исро, 36*).

Яъни, инсон эшитган, кўрган ва ишонган ҳар бир нарсаси учун қиёмат куни жавоб беради. Мазкур оятда нафақат бировни ғийбат қилиш, балки ғийбатга қулоқ солиш ҳам қаттиқ гуноҳ экани айтилмоқда.

Таҳлиллар кўрсатишича, ғийбатни одатда қуйидаги ҳоллар келтириб чиқарар экан: турли сабабларга кўра биров билан хусуматлашган одам ундан ўч олишнинг бошқа йўлини топа олмаса, одатда уни ғийбат қилади, кимдир бировни камситиш,

Абу Саид Худрий (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Инсоннинг ҳар бир аъзоси ҳар тонгда тилга, биз учун Аллоҳдан кўрқ, чунки биз сен билан биргамиз. Ҳидоятда бўлсанг, биз ҳам ҳидоятда бўламиз, адашсанг, адашамиз, дейди”.

масҳаралаш орқали ўзининг бу қусурлардан холилигини исботламоқчи бўлади; баъзилар обрўли-мартабали кишиларни ғийбат қилиш билан ўз мартабаларини кўтаришга уринишади; бошқа биров ўзи иштирок этган гуноҳларнинг фош бўлмаслиги учун ғийбат орқали вазиятдан чиқади. Бошқаларни зериктирмаслик, жим турмаслик, вақтни беҳуда ўтказиш, қизиқарли гап билан кулгу қилиш, ўзганинг ҳолига ачинган, меҳр-шафқатли қилиб кўрсатиш мақсадида қилинган ғийбатлар ҳам бор. Булар мусулмонга хос бўлмаган қусурлардир, биз улардан қутулишимиз зарур.

(Давоми 6-бетда)

АЛЛОҲНИ ЭСЛАШ ФАЗИЛАТИ

Абу Мусо Ашъарий (розийаллоҳу анҳу) ривоят қиладилар: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Парвардигорини ёдга олувчи билан Парвардигорини ёдламайдиган кимсаннинг мисоли ўлик билан тирикнинг мисоли кабир”, дедилар» (*Бухорий ривояти*).

Темирни занг босганидек, инсон юрагини ҳам занг қоплайди. Давомли гафлат ва гуноҳлар бунга сабаб бўлади. Юракнинг зангини Аллоҳ таолони эслаш кетказди. Аллоҳ таоло ёди билан юрак худди тиниқ кўзгу каби порлайдиган бўлади.

Аллоҳни эслаш юракнинг шифосидир, гафлат эса унинг касаллигидир. Аллоҳ таолони эслаш инсон маърифатини ўстиради, муҳаббатини орттиради, ўзини ўзи текшириб туришига, ёмонликлардан четланишига сабаб бўлади.

Аллоҳ таолони эслаш:

- шайтонни қувади, уни ожиз қилади;
- қалбдан ғам ва қайғуни кетказди;
- юракка шодлик ва сурур бахш этади;
- кўнгилга Аллоҳ таолодан қўрқувни жойлайди;

— тилни ғийбат, чақимчилик, ёлғончиликдан, фаҳш, ноҳақ сўзларни гапириш каби гуноҳлардан асрайди;

— инсон учун бу дунёда нур, қабрда ҳам нур бўлади;

- қалбни яхшиликларга бошлайди;
- қалбнинг қаттиқлигини кетказди;
- фаришталар худди тавба қилувчининг ҳаққига истиғфор сўраганлари каби, Аллоҳни ёд этувчининг ҳаққига ҳам истиғфор сўрайдилар.

Ҳадиси қудсийда бундай келган: “Мени мутгасил эслаши Мендан бирор нарса сўрашдан тўсиб қўйган кишига сўровчиларга ато қилганимдан кўра яхшироқ нарсаларни ато қиламан”.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФҲОН

Таҳрир ҳайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Нуриддин ҲОШИМОВ
Анвар ТУРСУН
Неъматилла ИБРОҲИМОВ
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Зоҳидилло МУНАВВАРОВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Исомилдин ОЛИМ ШАЙХ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад Муҳаммад ТУРСУН
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Матнни

Райҳона ХОЛБЕК қизи,
Зебунисо ҲУСАЙН қизи
терди.

Тарғибот-ташвиқот маркази:

Фарғона вилояти — 8.373.222-12-38
Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин

Манзилимиз:

700069 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-45-62, тел.факс: 244-36-53.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2008 йил 9 апрелда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2008 йил 16 апрелда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84^{1/8}. Адади 25500 нусха. 58-сон буюртма. «KOH NUR» МЧЖда босилди.

Кўлэмалар қайтарилмайди. Мақолалар хат орқали юборилганида исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин.
Мақолалар кўчириб босилса ёки иқтибос олинса,
«Ҳидоят»дан олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Наҳий мункари	
Қодир АБДУРАШИД	
Ғийбат катта гуноҳдир.....	1
Таянч нуқта	
Аллоҳни ёдлаш фазилати.....	2
Сийрат	
Ҳомиджон ИШМАТБЕКОВ	
Равзаи шарифа.....	8
Фикр	
Абдулҳамид Муҳаммад ТУРСУН	
Ижтиҳод нима?.....	10
ЎМИ ҳаёти	
Пўлатхон КАТТАЕВ	
Махсус стипендиялар.....	11
Муҳаммадназар ҚАЮМОВ	
Хайрия ёрдами.....	11
Абдулазиз БОБОМИРЗАЕВ	
Зукко талабалар.....	11
Тадқиқот	
Уйғун ҒАФУРОВ	
Диний таълимда ислоҳотлар ўрни.....	12
Олисларга саёҳат	
Аҳмад ТУРСУН	
Ғарбий Саҳрон Кабир давлати.....	16
Ҳадис шарҳи	
Ризоуддин ибн ҒАХРИДДИН	
Яраштириш фазилати.....	17
Аёллар саҳифаси	
Усмон Нурий ТЎПБОШ	
Она қалби.....	18
Муҳаррам ДОВУДХОН қизи	
Омонат.....	18
САЛИМА ая	
Бардош.....	19
Мужда	
Баҳодир КАРИМ	
Азиз Мерҳаннинг китоби.....	23
Мактубларда манзаралар	
Шухрат ХУДОЙНАЗАР	
Мурувват.....	23
ҲУСНИДАХОН	
Гўзал озуқа.....	23
Шеърят	
Абдулҳай НОСИР	
Мадинада ой билан юрдим.....	24
Ортиқбой ҳожи ЮСУФ	
Кимсага ташлама юкингни.....	24
Салоҳиддин ҲОТАМОВ	
Муяссар эт кўнгли тўқлигин.....	25
Хотира	
Наим КАРИМОВ	
Жаҳонгашта олим.....	26
Бағрикенглик	
Динимизнинг асл моҳияти яхшилик.....	28
«Ўртамиздаги умумий Сўзга келайлик...».....	28
Дунёнинг келажаги тотувлигимизга боғлиқ.....	30
Тарих	
Рустам ИБОДОВ	
Қуръони каримда зикри келган	
Миср ғалла омборлари.....	31

Тафсири

ЮСУФ СУРАСИ

4

Яъқуб (алайҳиссалом) Юсуфдан айрилиқдан хафа бўлардилар ва акалари унга кам эътибор қилишини билардилар. Яъқуб (алайҳиссалом) уларга баҳона қилишни ўргатиб қўйгандай бўлдилар. Аслида, қаттиқ эҳтиёткорлик ана шундай дейишларига сабаб бўлган эди.

Масала

БИР САВОЛ СЎРАСАМ...

Азада овоз солиб йиғлаш марҳумга азоб беради. Бу ҳақда бундай ҳадислар бор:

“Оила аъзоларининг овоз чиқариб йиғлаши туфайли марҳум азобланади”;

“Ўзингизни тутинг, марҳумнинг ордидан бақириб-чақирманг! Бу нарса жоҳилият даврининг одатларидандир”;

“Марҳум учун юзини тирнаган, ёқасини йиртган ва ўзини ҳалок этишни истган хотинга Аллоҳнинг лаънати бўлсин!”

7

Саҳобалар ҳаёти

Абул Ғараж Абдураҳмон ибн ЖАВЗИЙ

ХОЛИД ИБН ВАЛИД

14

У зотга байъат қилар эканман: “Аллоҳ йўлидан тўсишда босган барча қадамларим учун Аллоҳдан гуноҳимни сўраб берсангиз”, дедим. У киши: “Албатта, Исломдан аввалги нарсаларни Аллоҳ кечиради”, дедилар. Сўнгра мен учун истиғфор айтдилар.

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Улкан масжид очилди

Уганда пойтахти Кампала шаҳрида Африка қитъасида энг йирик масжидлардан бирининг қурилиши якунланди.

20

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَع وَيَلْعَبُ
وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذَهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ
عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا لَيْنَ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَخَسِرُونَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا ذَهَبُوا
بِهِ وَأَجْعُوا أَنْ تَجْعَلُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
﴿١٥﴾ وَجَاءَ وَآبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ
مَتْعِنَا فَاكُلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَاءَهُ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ
كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا ﴿١٨﴾ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ﴿٢٠﴾

ЮСУФ СУРАСИ*

11. Улар дейишди: “Эй ота! Сиз нима учун Юсуфни бизга ишонмайсиз?! Биз уни жуда яхши кўрамиз. 12. Уни эртага биз билан юборинг, тўйиб мева есин ва ўйнасин. Биз унинг ҳимоячиларимиз”. 13. У деди: “Уни олиб кетишингиз дилимни сиёҳ қилади. Сиз уни эсдан чиқариб кўйганингизда уни бўри еб кетишидан кўрқаман”. 14. Улар дейишди: «Аллоҳ таолога қасам! Уни бўри еса, ваҳоланки биз кўпчиликмиз, лаёқатсиз бўламиз”. 15. Уни олиб кетиб, қудуқ қаърига ташлашга қасд қилишганида, унга: “Уларни бу ишларидан воқиф қиласан, улар сезмайдилар”, деб ваҳий қилдик. 16. Кечкурун оталарига йиғлаб келишди. 17. “Эй ота, биз мусобақалашишга кетган эдик. Юсуфни буюмларимиз олдида қолдирган эдик. Шунда уни бўри еб кетибди. Ростгўй бўлсада, сиз бизга ишонмайсиз,” дейишди. 18. Ва Юсуфнинг кўйлагини, устида ёлғон қон билан олиб келишди. У деди: “Йўқ. Сиз-

ларга нафсингиз бирор ишни безаб кўрсатган. Энди гўзал сабрдир! Айтганларингга бардош беришга Аллоҳ таолодан мадад сўрайман”.

Тафсири ва баёни

Юсуфнинг акалари, катталари Яхузо (ёки Рувайбил) ўргатганидек, уни бирга олиб кетишга ва қудуққа ташлашга тил бириктиришгач, оталари Яъқуб (алайҳиссалом) олдиларига келиб: “Сиз нима учун Юсуфни бизга ишонмайсиз, уни биздан эҳтиёт қиласиз, биз унга меҳр-шафқат қиламиз, унга фақат яхшилиқни истаймиз”, дейишади. Юсуф кўрган тушни улар эшитишган, ундаги нубувват аломатлари ва улкан яхшилиқлар туфайли уни оталари яхши кўришини билишган, ҳасад қилишар, шунинг учун ўйлари бошқача эди. Улар: “Биз одатимизга кўра эртага яна саҳродаги яйловга борамиз, Юсуфни биз билан бирга юборинг, ўзига ёққан мева ва кўкатлардан есин, яйрасин, тетиклансин. Биз билан камон мусобақасида қатнашсин, уни ҳар қандай азиятдан сиз учун ҳимоя қиламиз”, дейишди.

*Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.

Яъқуб (алайҳиссалом) уларга жавобан: “Юсуфни олиб кетишингиз ва унинг ҳар қандай фироқи дилимни сиёҳ қилади. Сизлар камон отиш ва мол боқиш билан банд бўлиб қолиб, Юсуфни эсдан чиқариб қўясиз, бўри келиб уни еб кетади, сизлар буни билмай қоласизлар деб кўрқаман”, дедилар.

Яъқуб (алайҳиссалом) икки сабаб туфайли Юсуфни улар билан бирга юборгилари келмади: Юсуфдан айрилиқдан хафа бўлардилар ва акалари унга кам эътибор қилишини билардилар. Шу боис мол ё ўйин билан овора бўлиб уни эсдан чиқаришса, бўри Юсуфга хавф солиши мумкин.

Яъқуб (алайҳиссалом) бу жавоблари билан уларга баҳона қилишни ўргатиб қўйгандай бўлдилар. Аслида, қаттиқ эҳтиёткорлик ана шундай дейишларига сабаб бўлган эди.

Улар шу заҳоти оталарига: “Аллоҳ таолога қасам! Биз муқаддасотни ҳимоя қила оладиган кучли жамоа бўлганимиз ҳолда уни бўри еб кетадиган бўлса, лаёқатсиз, паст, қўлидан иш келмас одамлар бўламиз-ку”, дейишди.

Сўнг улар Юсуфни отаси ҳузуридан олиб кетишгач, қатъий қасд қилишди: истаган томонига кетиши ё ўлиши учун уни ўзлари билган қудуқ қаърига ташлаб юборишади ва ундан қутулишади.

Аллоҳ таоло қудратли, истаганини қилувчи, меҳр ва марҳаматли, қийинчиликдан сўнг енгиллик, ғамдан кейин севинч ато қилувчи Зотдир. У асаларига ва Мусонинг онаси қалбига илҳом қилганидек, Юсуфнинг қалбига ҳам, хотиржам ва собит туриши учун, “Ҳолингдан қайғурма, бу қийинчиликлардан халос бўласан ва қутуласан, Аллоҳ таоло сени улардан қутқаради, уларни сенга кўрсатган бу ёмон ишларидан воқиф қиласан, унда сен Юсуф эканингни билишмайди”, деб илҳом қилди.

Аллоҳ таоло Юсуфга бу қийинчиликдан халос қилишни, улар устидан зафар ато этишни, уларни бўйсундиришни ваъда қилди.

Улар кеч бўлганида, тун қоронғусида қайтишди ва ўзларини йиғига солиб, Юсуфга қайғураётган ва ачинаётган қилиб кўрсатиб: “Бизлар найза отишга, мусобақалашишга кетган эдик. Юсуфни кийим ва буюмларимиз олдида кўриқлашга қолдирган эдик. Келсак, Юсуфни бўри еб кетибди”, дейишди.

Яъқуб (алайҳиссалом) айнан шу нарсадан кўрққан ва огоҳлантирган эдилар.

Улар: “Биламиз, биз сизнинг эътиборингизда ростгўй ва ишончли бўлсак-да, сиз бу ҳолда бизга ишонмайсиз. Зеро, сиз бунда бизни айблайсиз. Биз рост сўзлаётган бўлсак-да, сиз бизга ишонмайсиз. Чунки сиз Юсуфни қаттиқ яхши кўрасиз, бизни ёлғон гапиришди, деб ўйлайсиз. Юсуф ҳалокатида бизни айблайсиз. Бўлган воқеа ғалати ва ғайриоддий бўлганидан сиз айбсизсиз”, дейишди.

Бу сўзлар ўзларининг гапларига ўзлари ҳам ишонмасликларини, ёлғонлигини бевоқиф кўрсатар эди.

Улар ёлғонни ошириб юборишди: қўзичокни сўйиб, қонига Юсуфнинг кўйлагини бўяб, бўри уни шу кўйлагида еб кетди, деб тушунтирмоқчи бўлишди. Аммо Аллоҳ таоло уларнинг кирдикорлари изини кўрсатиб қўйди: улар кўйлакни йиртиб, илма-тешик

қилишни унутишган эди. Юсуфни бўри еган бўлса, кўйлаги илма-тешик бўлиб кетиши керак эди. Яъқуб (алайҳиссалом) уларнинг сўзларига ишонмадилар ва улардан юз бурдилар. Уларнинг чалғитишидан таъсирланиб, бундай дедилар: “Сизларга нафсларингиз айтётганларингиздан бошқа ёмон ишни беэзаб кўрсатгандир. Сизлар қилган ишга чиройли сабр қиламан. Аллоҳ таолодан марҳамати ва мадади билан бу қайғудан халос қилишини сўрайман. Менга чиройли сабр муносибдир”.

Ривоят қилинишича, Пайғамбардан (солаллоҳу алайҳи ва саллам) чиройли сабр ҳақида сўрашганида у зот: «Ҳасрат-надоматсиз сабр қилиш гўзал сабрдир», дедилар.

Яъқубнинг (алайҳиссалом) уларнинг устидан кулиб: «Эй бўри, бунча ҳалимсан, ўғлимни ейсан-у, кўйлагини йиртмайсан», деганлари ривоят қилинган.

Мазкур оятлар қуйидагиларга далолат қилади

Болаларнинг ўйини мубоҳдир. Уларни ғайратли бўлишга ўргатиш динимиз тарғиб қилган ишлардандир.

Яхшилик қилувчиларга Аллоҳ таолонинг раҳмати ва марҳамати бўлади.

Аллоҳ таоло мазлумларга албатта ёрдам беради. Кулфат тушган қалбларга овунч ва хотиржамлик солади ва эсон-омонлик ато қилади.

Камон отиш, от чоптириш ва югуришда мусобақалашиб мубоҳдир.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) югуриш ва от чоптиришда мусобақа қилганлар. Ривоят қилинишича, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Ойша онамиз билан югуришда мусобақалашганлар ва ғолиб бўлганлар. Ёшлари улғайгач, яна мусобақалашганларида Ойша онамиз ўзиб кетганлар. Шунда у зот: «Бирга бир бўлди», деганлар. Шунингдек, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Абу Бакр (розийаллоҳу анҳу) ва Умар (розийаллоҳу анҳу) билан ҳам югуришда мусобақалашганлар ва улардан ўзиб кетганлар.

Имом Насайи Абу Хурайрадан ривоят қилишича, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Фақат қилич, югуриш, от ва туяда мусобақа қилиш жоиз», деганлар.

Сабрли бўлиш, алдов, ситам, зулм, ёлғон, мусибат, қийинчилик ва машаққатга учраганида Аллоҳ таолодан ёрдам сўраш қийинчиликдан кейин энгиллик, қайғудан сўнг севинч келиши боисидир.

Ҳасрат-надоматсиз сабр қилиш балони берувчи борлиқнинг хожаси Аллоҳ таоло эканини билган кишиларгагина муяссар бўлади. Аллоҳ таолонинг қазо ва қадарига рози бўлмаган кишида чиройли сабр бўлмайди.

Муҳаммад Шариф ЖУМАН,
Анвар АҲМАД
таржималари

(Давоми келгуси сонда)

ҒИЙБАТ КАТТА ГУНОҲДИР

(Давоми. Бошланиши 1-бетда)

Аммо қуйидаги ҳоллар ғийбатга кирмайди:

— мазлумнинг қозига ёки зулмни қайтаришга ёрдам берувчи шахсга шикоят;

— мункар иш қилаётган киши гуноҳда давом этишининг олдини олиш ниятида айтилган сўзлар;

— муфтийдан ёки бирор илм аҳлидан фатво сўраш мақсадида киши айбларини эшлаш;

— мусулмон биродарини моддий ёки маънавий зарардан асраш мақсадида у билан муносабатга киришган кишининг ёмонлигини, айбларини айтиш;

— бир инсоннинг шахсини аниқлаш мақсадида одамлар орасида машҳур бўлган кўр, чўлоқ, кал каби сифатини айтиш (аммо камситиш, масхара қилиш мақсадида айтилса, ғийбат бўлади);

— фосиқлик, беҳаёлик билан машҳур бўлган одамлар ҳақида айтилган сўзлар.

Пайғамбар (алайҳиссалом): «Ҳаёсиз ҳақида айтилган сўзлар ғийбат эмас», деганлар.

Ғийбат қилган ё ғийбатга қулоқ солган киши гуноҳдан фориг бўлиши учун Аллоҳ таолога чин юракдан тавба-истигфор айтиб, пушаймон бўлиши, ғийбат қилмасликка аҳд этиши зарур. Ғийбат қилинган шахсдан кечирим сўраб, унинг розилигини олиши, ғийбатга қулоқ солиб, ғийбат қилинган шахс ҳақида ёмон фикрга борган мажлис аҳлини жамлаб, қанча ёмонлаган бўлса, шунча мақташи, агар ғийбат қилинган киши оламдан ўтган бўлса, камбағал, етим-есирларга хайр-эҳсон улашиб, савобини унинг руҳониятига ҳадя қилиши керак.

Анасдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтдилар: “Меърож кечаси баъзи инсонларнинг олдидан ўтдим, улар темир тирноқлари билан юзларини ва кўкраklarини юлиб турганларини кўрдим. Жаброилдан (алайҳиссалом) уларнинг кимлигини сўраганимда, Жаброил айтди: “Булар одамларнинг гўштларини ейдиган, уларнинг ифбат-номусларини тўкадиган одамлардир (яъни, ғийбатчилардир)”

Қодир АБДУРАШИД,

Тошкент Ислам университети тадқиқотчиси

БИР САВОЛ СЎРАСАМ...

Саволларга Ўзбекистон мусулмонлари идораси фатво ҳайъати жавоб беради

Савол: Қироатда кўпинча қандай хатоларга йўл қўйи-лишини тушунтириб берсала-ринг.

Бир куни шом намозида имом Ват-тийн сурасини “...ва ғамилус солиҳати...” гача ўқигач, оятнинг шу ери ўхшаш бўлгани учунмикин, бирдан Вал-аср сурасини “...ва тавасов бил ҳаққи...” дан охи-ригача ўқиб, рукуга кетди.

Бу ҳолда намозимиз қандай бўлдийкин деб ўйланиб қол-дим.

БАҲРОМЖОН,
Бўз

Жавоб: Қуръони каримни тажвид қондасига мувофиқ ўқиш ҳар бир мусулмонга фарздир. Хусусан, намоз учун лозим бўлган миқдор-ни хатосиз ўқиш вожиб.

Хато нималарда содир бўлади:

Эъробда. Яъни, сўз ҳаракат (“а”, “и”, “у”)ларида, мад- (чўзиш)ларда, ташдидларда хато бўлиши мумкин. Бунга ҳаракатларни алмаштириб, чўзилиши лозим ўринларни қисқа қилиб, иккита бир хил ҳарфнинг бирини ташлаб ўқиш каби хатолар киради.

Ҳарфларда. Яъни, бир ҳарф ўрнига бошқасини айтиш, ташлаб кетиш ва қўшиш каби хатолар.

Сўзларда ва жумлаларда. Яъни, сўзни ташлаб кетиш ё қўшиш, ўринларини ал-маштириш каби хатолар.

Тўхташда. Яъни, тўхташ лозим бўлган ўринларда тўхтамаслик ёки тўхташ мум-кин бўлмаган жойларда тўхташ каби хатолар.

Бу хатолар сабабидан оят ё сўз маъноси ўзгариб кетса, намоз бузилади.

Сиз айтган ҳолатда намоз бузилмаган.

Савол: Ўлик чиққан хона-донларда эркак-аёлларнинг баланд овозда дод солиб йиғ-лашларини кўп кўрамиз. Бун-дай дод-фарёдларга кўпинча таъзияга келган бегона аёл-лар ҳам қўшилиб кетишади. Жўр бўлволиб, марсияга ўхшаш нарсаларни айтиша-дими-ей. Бу ишларидан ўзла-рига ёки марҳумга бирор фойда борми?

Мусулмон кишига мусибат етганида ўзини қандай тути-ши лозим?

ИСМАТУЛЛОХ
Тайлоқ

Жавоб: Вафот этган яқини учун кўзёш тўкиб, овоз чиқар-май йиғлаш жоиздир. Аммо овоз солиб йиғлаш марҳумга

азоб беради. Бу ҳақда бундай ҳадислар бор:

“Оила аъзоларининг овоз чиқариб йиғлаши туфайли марҳум азобланади”;

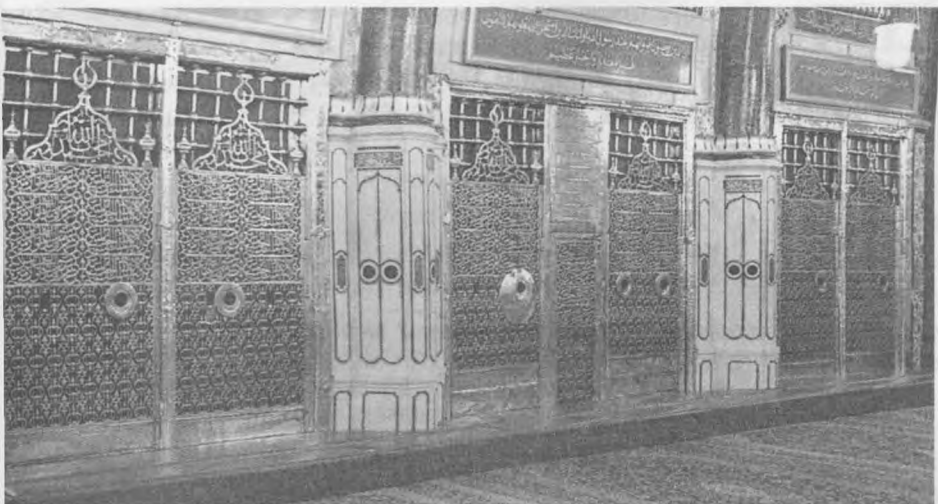
“Ўзингизни тутинг, мар-ҳумнинг ортидан бақириб-чақирманг! Бу нарса жоҳи-лият даврининг одатлари-дандир”;

“Марҳум учун юзини тир-наган, ёқасини йиртган ва ўзини ҳалок этишни истаган хотинга Аллоҳнинг лаънати бўлсин!”

“Бирор яқин кишиси ва-фот этганида баланд овоз бил-лан йиғлаган, сочини юлган, юзини тирнаган ва кийимла-рини йиртган кишидан узоқ бўлинглар!”

Аллоҳ таолодан марҳум-нинг гуноҳларини кечири-шини, қабр азобларидан ҳа-лос этишини тилаб, шаф-қат ва марҳамат юзасидан кўзёши тўкиб, сассиз йиғ-лаш жоиз. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ўғиллари Иброҳим вафот этганида юм-юм кўзёш тўкиб, унсиз йиғлаган эканлар. Бунинг са-бабини сўрашганида: «Марҳа-матдан йиғлайман. Кўзимиз-дан ёш оқади, юракларимиз маҳзун...» деб марҳамат қил-ганлар.

Ҳайъат раҳбари
Абдулазиз МАНСУР

РАВЗАИ ШАРИФА

Имом Бухорий ва Имом Муслим бундай ривоят қилишади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: **“Менинг уйим ва минбарим ораси жаннат боғларидан бир боғчадир”**. Имом Бухорий **“минбарим ҳовузим устидадир”** деган қўшимчани ҳам келтирган. Ҳовуздан му-

род Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) учун жаннатда ҳозирлаб қўйган “Кавсар” номи ҳовузидир. Охирада кимга ундан сув ичиш насиб қилса, асло чанқамайди.

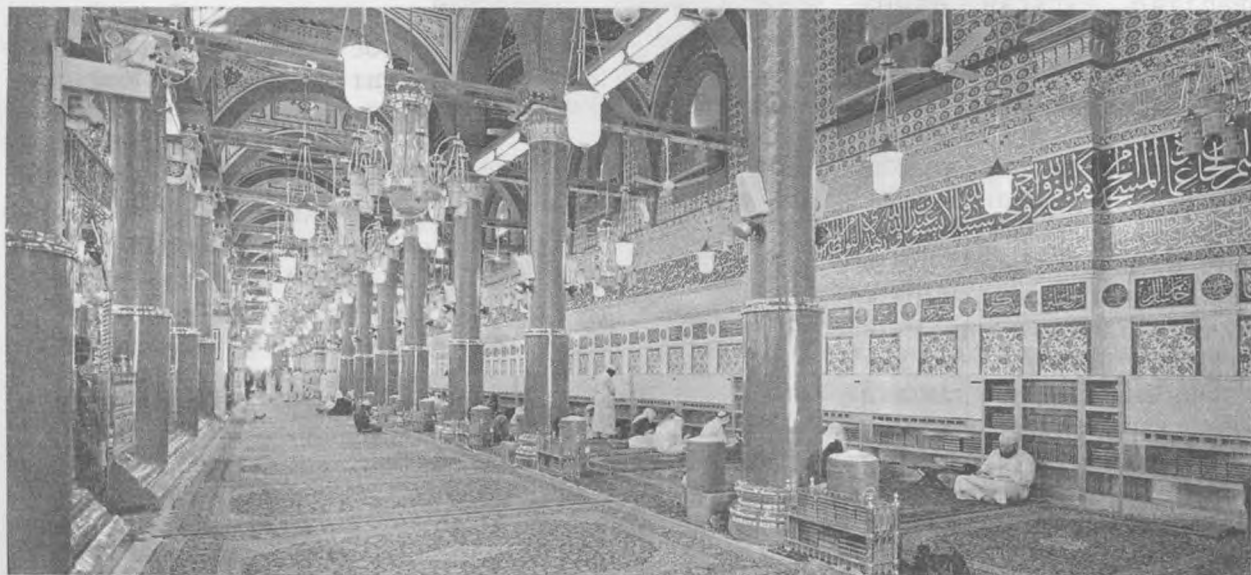
Ҳадисдаги **“уйим”**дан мурод Масжиди Набавийнинг жанубий-шарқий қисмида жойлаш-

ган (ҳозирги кунда Пайғамбаримизга салом бериш учун туриш жойлари) ҳамда масжид шимоли шарқ томонидан ўша даврдаги Раҳмат эшигигача (оналаримизга қурилган) саодат ҳужраларидир. Масжиднинг ғарбий томонида ҳужралар бўлмаган.

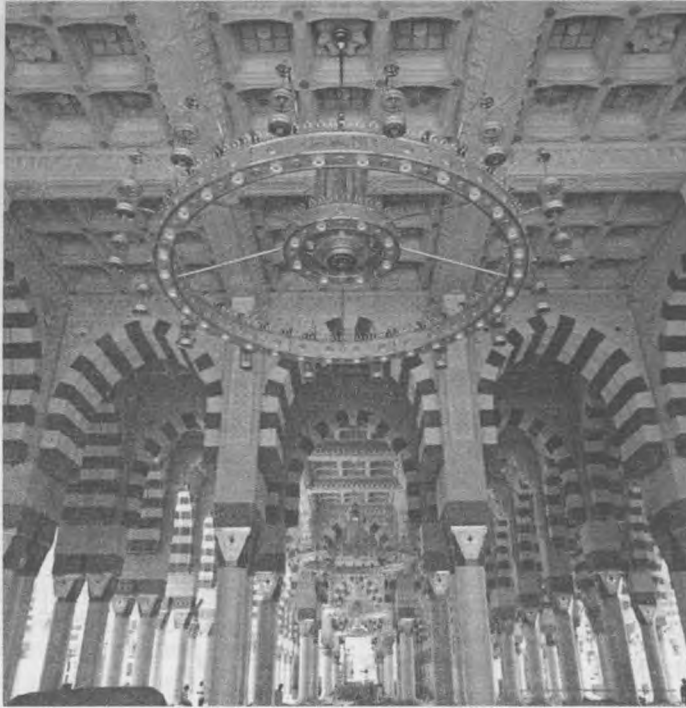
Равзанинг кенглиги ғарбдан шарқ томонга олтимиш етти зирроғни ташкил этади. Усманийлар даврида Равзаи шарифанинг ҳудуди ундаги устунларни оқ рангга бўяб ажратилган. Устунлар нураб кетгани учун, ҳижрий 1404 йили Саудия Арабистони подшоҳи фармони билан оқ рангли мрамор қоплаб чиқилган.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) масжидлари жойлашган ер аслида катта боғ бўлган. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Мадинаи мунавварага келганларидан сўнг у боғни сотиб олиб, бир қисмида масжид тиклаганлар. Кейин Ойшанинг (розийаллоҳу анҳо) ҳужраларини, ундан сўнг Савданинг (розийаллоҳу анҳо) ва бирин-кетин бошқа оналаримизнинг ҳам ҳужраларини қурганлар.

Баъзи муҳожирларга уй-жой қуриш учун у ердан ажратиб берганлар.

Али ибн Абу Толиб (розийаллоху анху) оиласи билан масжиднинг шарқ томонидаги хужрада яшаган. Уларнинг хужраси билан Ойшанинг (розийаллоху анху) хужраси орасида тор йўлак бўлган. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) масжидга кириладиган йўлакларни беркитишни буюрганларида фақат Абу Бакр Сиддиқ (розийаллоху анху) йўлакларини беркитмасликни айтганлар. Али билан Фотима (розийаллоху анхумо) яшаган хужрада улардан кейин

нидан сўнг масжиднинг эшиги бешта бўлади.

Супа Масжиди Набавийнинг орқасида, шимоли-шарқ томонида эди. Супа тепаси соябон билан тўсилган жой бўлган ва Мадинага ҳижрат қилиб келган, уй-жойи йўқ ғариблар учун бошпана вазифасини ўтаган. Улар сони гоҳида уч юз кишига етар эди. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) уларнинг даврасида ўтирар, суҳбатлашар, уйларига уларни чақириб, меҳмон қилар эдилар. Расулуллох уларни оила аъзолари қаторида кўрар эдилар. Уй-жойлари бор саҳобалар ҳам супа аҳдини уйларига олиб бориб, меҳмон қилишарди. Идишларда хурмо олиб келиб, супа бостирмасига осиб қўйишар, супадагилар ундан ейишар эди.

авлодлари истиқомат қилишган. Сўнг Валид ибн Абдулмалик даврида масжидга қўшиб юборилган.

Абу Бакр Сиддиқнинг (розийаллоху анху) уйлари масжиднинг ғарбий томонида жойлашган эди. Уйларида масжиднинг эшиги томон йўлак бўлган.

Саъд ибн Абу Ваққоснинг (розийаллоху анху) уйлари масжиднинг “Салом” эшигига қараб жойлашган эди. Усмон (розийаллоху анху) даврларида масжид кенгайтирилганида Саъд ибн Абу Ваққоснинг уйлари масжидга қўшилиб кетган.

Аббос ибн Абдулмутталибнинг (розийаллоху анху) уйлари масжиднинг қибла томонида, усмонийлар давлати курдирган, ҳозирги Сулаймоний меҳроби яқинида бўлган.

Аббос (розийаллоху анху) уйлари кейинчалик мусулмонларга садақа қилади. Умар (розийаллоху анху) даврларида бу уй масжидга қўшиб юборилган.

Жаъфар ибн Абу Толибнинг (розийаллоху анху) уйлари мас-

жиднинг қибла томонида, Аббос (розийаллоху анху) билан Амморнинг (розийаллоху анху) уйлари орасида жойлашган эди. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бу жойни Жаъфар (розийаллоху анху) Ҳабашистон ҳижратидан қайтиб келганидан сўнг унга ажратиб берганлар. У ер ҳам Умар (розийаллоху анху) даврида масжид ҳудудига қўшилган.

Расулуллох (соллаллоху алайҳи ва саллам) масжидни қурган вақтларида унга учта — жануб, шимоли-ғарб ва шарқ томондан эшик очганлар.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) олатда масжидга шарқ томондаги эшикдан кирар эдилар. Шу боис дастлаб “Пайғамбар эшиги” дейилган. Кейинчалик “Жаброил эшиги” деб номланган. Шимолий-ғарбий бурчакдаги эшик “Раҳмат эшиги” деб танилган. Қибла Макка томонга ўзгарганидан кейин жанубий эшик беркитилиб, унинг қаршисида, шимол томонида, битта ва меҳробнинг икки томонида бир-бирига қараган иккита эшик очилади. Қибла ўзгарга-

нидан сўнг масжиднинг эшиги бешта бўлади.

Машҳур саҳобий Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) ҳам супа аҳлидан бўлган. Шу боис кўп ҳадис ривоят қилган. Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) бундай деган: “Мен Супада ўзим билан бирга уч юздан зиёд одам яшаганини кўрганман. Кейинчалик ана шу кишиларнинг бири амир, бири волий бўлганини кўрдим. Расулуллох (соллаллоху алайҳи ва саллам) бир куни уларнинг ёнидан ўтаётди, уларнинг ҳолатини кўриб, келажакда улар ана шундай мартабада бўлишларини башорат қилган эдилар”.

Ҳомиджон ИШМАТБЕКОВ

ИЖТИҲОД НИМА?

Ижтиҳод масаласи бугун долзарб мавзуга айланди. Ижтиҳод ва унинг шарт-шароитларини билмаслик ёки менсимаслик ҳолатлари кўзга ташланмоқда. Афсус, таржима қилинган баъзи диний китобларни ўзларича ўқиб олишиб, «Мана энди биз ҳам мужтаҳид бўлдик», дея турли масалалар хусусида фатво бериш ҳоллари учрамоқда.

«Ижтиҳод» сўзи нима дегани? «Ижтиҳод» «жаҳд» ёки «жуҳд» сўзларидан олинган бўлиб, қайси ишда бўлмасин, бор куч-қувватни сарфлаш маъносини билдиради. Истилоҳда эса, динимиз ҳукмларини билишга бор илмий куч ва салоҳиятни сарфлаш ижтиҳоддир. Аммо бу таърифдан истаган киши ўзидаги бор илмий куч-қувватни сарфлаб, мужтаҳид (ижтиҳод қилувчи) бўлиши мумкин, деган хулоса чиқиб келмаслиги учун айрим уламо-лар «шаръий ҳукмларни билишга фақиҳнинг бор кучини сарфлаши», деб таърифга «фақиҳ» сўзини қўшимча қилишган.

“Фақиҳ”дан мурод мужтаҳиддир.

Фосиқ киши мужтаҳид бўла олмайди. Агар фосиқ кимса аҳкомларни ва ҳукм йўлларини билса ҳам, фосиқлиги туфайли унинг сўзи эътиборга олинмайди.

Мужтаҳиддан қуйидагиларни мукамал билиш талаб этилади:

1. Қуръони каримни билиш.

Мужтаҳид Аллоҳ таолонинг Китобини яхши билиши шарт. Зеро, Қуръони карим биринчи шаръий манба бўлиб, мужтаҳиднинг унга суяниши вожибдир. Қуръони ка-

римни билиш унинг маъноларини қисқача тушуниш эмас. Мужтаҳид Қуръони каримга доир барча илмларни чуқур билиши ва бу соҳада моҳир бўлиши керак. Аммо Қуръони каримни тўла ёд билиши шарт бўлмайди. Мужтаҳид Қуръони карим оятларидан ҳукм чиқаришда зарур оятларни топиш ва уларга мурожаат қилиш йўлларини яхши билиши керак.

Қуръони каримни билишда вожиб бўлган илм-лар қуйидагилардир:

– носих ва мансух ҳақидаги илм, мужтаҳид мансух оятлардан ҳукм чиқармаслиги, балки носих оятлардан ҳукм чиқариши керак;

– мутлоқ ва муқайяд оятлар ҳақидаги илм;

– оятларнинг тушиш сабабларига доир илм.

2. Суннат илмини билиши.

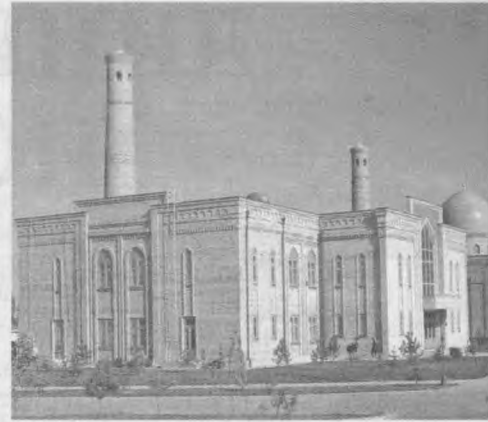
Мужтаҳид пайғамбаримиз Муҳаммад (солаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларини яхши билиши вожиб. Зеро, суннат Қуръони каримдан кейинги иккинчи манбадир. Суннат илми Қуръони каримда келган ҳукмларни ойдинлаштиради ва батафсил баён қилиб беради. Суннат илмидан хабарсиз киши ҳеч қачон мужтаҳид бўла олмайди.

«Ижтиҳод қиламан деган кишига Абу Довуднинг «Сунан»и ёки Имом Бухорий ва Имом Муслимнинг «Саҳиҳ»лари ёхуд олти саҳиҳ китобнинг ўзи кифоя қилмайди, — дейди доктор Муҳаммад Ҳасан Ҳиту. — Тўғри, бу китобларда кўплаб ҳукм ҳадислари жамланган бўлса-да, улар барча аҳком ҳадисларни қамраб олмаган. Баъзи ҳукмларга доир ҳадислар мазкур китобларга кирмай қолган».

Мужтаҳид Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) суннатларини ўрганиб, қуйидагиларни билиши лозим:

– «саҳиҳ», «ҳасан» ва «заиф» ҳадисларни билиши;

– ҳадис ровийларининг тарихини билиши. Бу нарса «саҳиҳ» ҳадисларни «заиф» ҳадислардан ажратиш, мақбул ҳадисларни рад этилганларидан фарқлашда зарур бўлади;

— носих ва мансух ҳадисларни билиши. Агар буларни билмас, нотўғри ҳукм чиқариши мумкин.

3. Мужтаҳид ижмоъ ўринларини билишда мутахассис бўлиши керак.

Мужтаҳид бўлишга интиланган шахс уламолар ижмоъи, яъни яқдиллиги ўринларини билиши, уларга хилоф иш тутмаслиги зарур.

Мужтаҳид араб тили қоидаларини, маъоний ва баён илмларини билиши керак. Чунки Қуръони карим ва ҳадислар араб тилидадир. Мазкурлар араб тили қоидалари, яъни, сарф ва наҳв, балоғат йўллари билан фаҳмланиди ва билинади. Усулул фиқҳ олими, доктор Муҳаммад Ҳасан Ҳиту бундай дейди: «Ким араб тилини билмас, у туя игнанинг тешигидан ўтганида ҳам, яъни, ҳеч қачон) мужтаҳид бўла олмайди».

Айрим олимлар мужтаҳид шариат мақсадларини мукамал билишини ҳам ижтиҳод шартлари сирасига киритишган. Чунки Қуръони карим ва суннатни яхши тушуниш ва уларни воқеликка татбиқ этиш шариат мақсадларини билишга боғлиқдир. Шундай экан, ким бир ҳукмдан шаръий далил чиқармоқчи бўлса, шариат сирлари ва унинг умумий мақсадларини билиши вожибдир.

Аллоҳ таоло кимга мужтаҳид сифатларини ато этган бўлса, унга эҳтиром ва ишонч билан қараймиз. Аммо кимнинг илми-заковати мужтаҳидлик даражасига етмаса, у ижтиҳодни ўз эгаларига топшириб, ихтилофдан ўзини сақласин. Ўтмиш уламоларидан Калсум ибн Амр Итобий бундай деган экан: «Агар жоҳил одам ўзи билмаган нарсани сўзлашдан тийилса, ихтилофлар кўпаймаган бўлур эди».

Абдулҳамид ТУРСУН

Манбалар:

1. Имом Хаскафий. «Ифозатул анвор ала усулул манор».
2. Ибн Субкий. «Жамъул жавом».
3. Имом Розий. «Ал-Маҳсул».
4. Доктор Аҳмад Райсуний. «Назариятул Мақосид».
5. Шайх Муҳаммад Ҳасан Ҳиту. «Ал-Ваҷид фи усул ит-ташреъул исломий».

Махсус стипендиялар

Жорий ўқув йили биринчи ярми якунларига кўра, йигирма саккиз талаба Ўзбекистон муслмонлари идораси таъсис этган мовароуннаҳрлик улуг олимлар номидаги махсус стипендияларга муносиб топилди. Улар орасида Шавкат Аписов (Кўкалдош) Имом Бухорий номидаги, Фароғат Муҳаммадисоева (Жўйбори Калон) Имом Термизий номидаги, Ориф Амонов (Мир Араб) Эшон Бобоҳон номидаги, Абдусаммад Ёқуббоев (Мулла Қирғиз) Зиёвуддин қори номидаги стипендияларни олишяпти.

Пўлатхон КАТТАЕВ

Хайрия ёрдами

Ёнимизда яшаётган маҳалладош ёки қишлоқдошларимизнинг ҳолидан хабардор бўлиб туриш, уларга керакли ёрдамларни бериш муслмонлик бурчлардан ҳисобланади. Баҳорнинг биринчи ойида ҳам Ўзбекистон муслмонлари идораси ташаббус кўрсатиб, ёлғиз, қари, ёрдамга муҳтож юртдошлар ҳолидан хабар олинди. Кам таъминланган оилаларга, бемор ва боқувчисини йўқотганларга, шу қаторда айрим масжидларнинг таъмирига, болалар ва ёшлар муассасалари тарбияланувчиларига икки миллион саккиз юз минг сўмдан ортиқ хайрия ёрдами кўрсатилди.

Муҳаммадназар ҚАЮМОВ

Зукко талабалар

25 март куни Наманган шаҳар маданият саройида ўрта-махсус касб-хунар билим юртлари талабалари ўртасида «Қувноқлар ва зуқколар» кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Танловда «Мулла Қирғиз» Ислом ўрта-махсус билим юрти талабалари биринчи ўринни эгаллаб, фахрий ёрлик ва совғалар билан тақдирланишди.

Абдулазиз БОБОМИРЗАЕВ

ДИНИЙ ТАЪЛИМДА ИСЛОҲОТЛАР

Ёшларимиз қалбида миллий, диний ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат-эҳтиром туйғуларини шакллантириш энг долзарб ва зифалардан бири ҳисобланади. Зеро, Юртбошимиз таъкидлаганларидек:

«Биз фарзандларимизни миллий табиатимизга ёт ва зарарли бўлган таъсирлардан ҳимоя қилишимиз, уларни ҳаётга, ён-атрофда юз бераётган воқеа-ҳодисаларга дахлдорлик ҳисси билан яшайдиган, мустақил фикрлайдиган, имон-эътиқодли, баркамол инсонлар этиб тарбиялашимиз лозим»¹.

Бу масалада давлат ва жамоат ташкилотлари билан бир қаторда, республикамиздаги диний билим юртлари ҳам алоҳида фоллик кўрсатиши зарур.

Мамлакатимиздаги диний билим юртлари — мадрасалар қадим тарихга эга бўлиб, улар бутун мусулмон оламига танилган. «Ислом динининг қуввати» ҳисобланган Бухоро шаҳрида XX асрнинг бошларида 130 та мадраса бўлган. Лекин совет ҳукуматининг даҳрийлик сиёсати, динга қарши кураш туфайли масжид ва мадрасалар ёпиб юборилди. 1928 йилга келиб Ўзбекистонда расмий диний таълим тизими батамом тугатилди. Фақат 1943 йилдан бошлаб уни қайта тиклаш зарурати пайдо бўлди.

Мустақиллик йиллари мамлакатимизда Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом институти, Тошкентдаги «Кўкалдош» ва «Ҳадичаи Кубро», Бухородаги «Мир Араб» ва «Жўйбори Калон», Самарқанддаги «Имом Бухорий ҳадис илми маркази», Қорақалпоғистондаги «Муҳаммад Беруний», Намангандаги «Мулла Қирғиз», Хоразмдаги «Фахриддин Розий», Андижондаги «Саййид Муҳйиддин Махдум», Қашқадарёдаги «Хожа Бухорий» ўрта-махсус ислом билим юртларидан иборат яхлит диний таълим тизими яратилди.

Ўзбекистонда диний таълим тизимини ривожлантиришда асосан қуйидаги жиҳатларга алоҳида эътибор қаратилди:

— Талабалар замонавий илмлардан боҳабар бўлишлари учун диний ўқув юртларида бир қатор ижтимоий фанлар ҳам ўқитилиши мумкин.

— Имомларни маҳаллий шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда бевосита Ўзбекистонда тайёрлаш-ўқитиш, истисно тариқасидагина баъзи талабаларни чет элларга малага ошириш учун қисқа муддатга юбориш мақсадга мувофиқ.

— Республикадаги мавжуд диний таълим услубиётини ислоҳ қилиш зарур бўлди. «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги қонунга кўра, хусусий диний таълим билан шугулланишга ижозат берилмади.

— Диний таълим муассасаларининг ўқув режалари такомиллаштирилиб, мударрисларнинг ҳаммаси тегишли диний маълумотга эга бўлиши таъминланди.

— Ислом тарихи ва маданияти бўйича салмоқли тадқиқотлар яратиш ва уларни чоп этиш, мамлакатимиздаги мавжуд бой диний, миллий ва маънавий меросни ўрганиш, Қуръон ва ҳадисларнинг ўзбек тилидаги академик таржималарини тайёрлаш ва нашр этиш, халқаро мусулмон ташкилотлари билан алоқа боғлаш, маҳаллий ва халқаро илмий анжуманлар ташкил қилиш ҳамда уларда ажодларимиз ва давлатимиз

ютуқларини кенг тарғиб қилиш ташкил этилди.

Энг аввало, диний ўқув юртлари фаолиятининг ҳуқуқий асосларини ривожлантиришга катта эътибор қаратилди.

2000 — 2001 ўқув йилидан бошлаб барча диний таълим муассасаларида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Касб-ҳунар таълими марказининг давлат таълими стандартлари бўлими билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган таълим меъёрлари ва ўқув режаси асосида ўқитиш жорий қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита ва Ўзбекистон мусулмонлари идораси таълим бўлимлари Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги билан ҳамкорликда Тошкент Ислом институти ва Ислом ўрта-махсус билим юртлари учун ўқув режаси ишлаб чиқишди. Режа Ўзбекистон Мусулмонлари идораси Уламо-лар кенгашида тасдиқланди. Ушбу ўқув режаси босқичма-босқич амалга татбиқ этиш учун барча диний билим юртларига етказиб берилди. Янги ўқув режасига ихтисосликка оид фанлардан ташқари “Ўзбекистон тарихи”, “Маънавият асослари”, “Сиёсатшунос-лик”, “Чет тили”, “Астрономия”, “Кимё”, “Информатика” каби ўнлаб фанлардан жами 4207 соат дарс киритилди.

Шунингдек, Тошкент Ислом институти, ўрта-махсус Ислом билим юрти таълим меъёрлари ва билим юртларининг намунавий Низоми ишлаб чиқилди ва тасдиқланди. Ўзбекистон Мусулмонлари идораси Олий ҳайъати қарори билан янги ўқув йилидан Тошкент Ислом институтида Дин асослари, Ислом ҳуқуқшунослиги факултетлари ҳамда тиллар, ижтимоий фанлар ва диншунослик кафедралари ташкил қилинди.

Билим юртларида таълим меъёри асосида талабаларга диний ва дунёвий таълим бериш билан бир қаторда, ҳисобчилик, сартарош-лик, дурадгорлик, ҳайдовчилик, пазандалик, қандолатпазлик, тикувчилик, зардўзлик, каштачилик, наққошлик каби касб-ҳунарлар ҳам ўргатилиши йўлга қўйилди.

Диний билим юртларининг моддий-техника базасини, умумий шарт-шароитини, ётоқхоналар аҳволини яхшилаш ҳамда дунёвий фанлар бўйича ўқитувчи кадрлар билан, ўқув жиҳозлари ва дарсликлар билан таъминлаш бўйича бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, билим юртларида фойдаланиладиган диний таълим дарслик-

лари етишмаслигини ва уларнинг баъзилари яроқсиз ҳолга келиб қолганини ҳисобга олиб, ЎМИда бир қанча китоб қайта нашр этилди. Информатика синфларини жиҳозлаш учун билим юртлари компьютер билан таъминланди.

Ҳар бир билим юртида лингофон хоналари, кимё, физика, биология ва бошқа фан хоналари стандарт талаблари асосида жиҳозланди, билим юрти кутубхонаси дарсликлар, қўлланмалар ва бадиий адабиёт намуналари билан мунтазам бойитиб бориляпти.

Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 22 августдаги «Дин соҳасидаги маънавий-маърифий, таълим ишларини ва фаолиятни такомиллаштиришда ижтимоий кўмак ва имтиёзлар бериш тўғрисида»ги 364-сонли қарори диний соҳада олиб борилаётган ишларда муҳим босқич бўлди².

Бу қарорга кўра Тошкент Ислом институти ва ўрта-махсус Ислом билим юртларида жорий этилган таълим меъёрлари, ўқув режалари ҳамда талабаларнинг қабул қилинган давлат меъёрларига мувофиқ диний ва дунёвий билимлар олаётганини инобатга олиб, мазкур ўқув юртларининг битирувчиларига бериладиган дипломлар давлат таълим ҳужжати сифатида эътироф этилди. Шу билан бирга, унга эга бўлган шахсларга давлат олий таълим тизимида ўқишни давом эттириш ҳуқуқи берилди.

Бир сўз билан айтсак, республикамизда ёшларимизнинг жамиятда муносиб ва мустақкам ўрин эгаллашлари учун диний билимларга бўлган эҳтиёжини тўла қондира оладиган, давр талабларига жавоб берадиган, замонавий фикрлаш салоҳиятига эга янги авлодни тарбиялайдиган яхлит диний таълим тизими фаолияти йўлга қўйилди.

Уйғун ҒАФУРОВ,

*Тошкент Ислом университети
тадқиқотчиси*

¹ «Халқ сўзи», 2008 йил 9 феврал.

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 364-сон қарори. 2003 йил 22 август. «Дин соҳасидаги маънавий-маърифий, таълим ишларини ва фаолиятни такомиллаштиришда ижтимоий кўмак ва имтиёзлар бериш тўғрисида». «Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари».

Абул Фараж Абдурахмон ибн Жавзий

ХОЛИД ИБН ВАЛИД

Улуғ саҳобийлардан бири, Ислоннинг атоқли саркардаси Холид ибн Валиднинг тўлиқ исми-шарифи Холид ибн Валид ибн Муғира ибн Абдуллоҳ ибн Амр ибн Махзум Абу Сулаймондир. Онаси Асмонинг асл исми Лубоба Сугрий бинти Хорис бўлиб, у Аббоснинг хотини Умму Фазлнинг синглисидир.

Ислон билан шарафланиши ҳақида Холид ибн Валид ўзи бундай дейди:

«Аллоҳ менга яхшиликни ирода қилиб, қалбимга Ислон севгисини ташлади ва менга рушди ҳидоят ато этди. Шунда бундай дедим: “Дарҳақиқат, кўп жангларда Муҳаммадга (алайҳиссалом) қарши қатнашдим ва бу жанглардан ҳеч бир нарсага эришмадим. Муҳаммад тезда голиб бўлади. Худайбияда Қурайш уни сулҳ билан қайтариб юборди. Шунда ўзимга ўзим: “Энди қаерга бораман?” деган саволни бердим. Бир сафар, Ҳирақлнинг ёнига кетаман, деб ўйладим. Кейин эса динимдан воз кечиб, насронийлик ёки яҳудийлик динига кираймикин, ажам билан яшаб, унга гарданымдаги айбим билан тобе бўлсаммикин, деб ҳам ўйладим. Келишилган йили Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Маккага кириб келдилар ва мен кўздан гойиб бўлдим.

Шунда укам менга бир хат жўнатибди. Унда: “Ислонни қабул қилишни бир ўйлаб кўрмайсанми? Ақлингни ишлат. Ҳозир Ислондан беҳабар кимса қолмади. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) мандан: “Холид қаерда?” деб сўраган эдилар, у зотга: “Аллоҳ уни ҳузурингизга келтиради”, деб жавоб қилдим. Шунда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Холид кабилар Ислондан четда қолишлари мумкин эмас”, дедилар. Эй жигарим, йўқотган нарсаларингни қўлга киритиш вақти етмади-микан?”

Укамнинг мактуби қўлимга етиб келгач, уйга кетишга шайландим ва Ислонга бўлган рағбатим ошди. Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сўзлари мени қувонтирарди. Тушимда мен хароб ва тор шаҳардан кенг, кўкаламзор шаҳарга чиққанимни кўрдим. Ва ўзимга ўзим: “Албатта, бу тушим туш эмасдир (ҳаққи ростдир)”, дедим. Кейинчалик бу ҳақда Абу Бакрга сўзлаб берганимда у: “Шаҳардан чиқишинг Аллоҳ тало сени ҳидоят қилган чиқиш йўлингдир, торлик эса ширкдир”, деб изоҳлади.

Сўнгра Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) олдиларига бориш учун ўзимга ҳамроҳ изладим. Йўлда Усмон ибн Талҳани

учратиб, унга истагимни айтдим ва у ҳам пайсалга солмай, тезда рози бўлди. Ҳали тонг отмасидан иккаламиз йўлга тушдик. Ҳадаҳга етганимизда Амр ибн Осни учратиб қолдик ва у: “Эй қавмим одамлари, хуш келибсизлар”, деди. Биз: “Сен ҳам хуш келибсан”, дедик. У: “Қаерга кетяпсизлар?” деб сўраган эди, биз унга бўлган воқеани сўзлаб бердик. У ҳам Пайғамбарнинг (алайҳиссалом) ҳузурларига кетаётганини айтди.

Ҳижратнинг саккизинчи йили сафар ойининг биринчи куни учовимиз бирга Пайғамбар (алайҳиссалом) ҳузурларига келдик. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) олдиларига кирганимизда у кишига пайғамбарликларини эътироф этиб, салом бердим. У киши саломимга хушчақчақлик билан алик қайтардилар. Сўнгра мусулмон бўлдим. Шунда Расулуллоҳ (алайҳиссалом) менга: “Сени ақлли деб билардим ва шунинг учун ҳам яхшиликка таслим бўлишингдан умид қилган эдим”, дедилар.

У зотга байъат қилар эканман: “Аллоҳ йўлидан тўсишда босган барча қадамларим учун Аллоҳдан гуноҳимни сўраб берсангиз”, дедим. У киши: “Албатта, Исломдан аввалги нарсаларни Аллоҳ кечиради”, дедилар. Сўнгра мен учун истиғфор айтдилар.

Кейин Амр билан Усмон ҳам у зотга яқин келиб, Исломни қабул қилишди. Аллоҳга қасам, Расулуллоҳ (алайҳиссалом) Исломни қабул қилган кунимдан бошлаб мени тайинлаган ишларида бошқа саҳобий билан алмаштирмадилар.

Иброҳим ибн Яҳё ибн Зайд ибн Собитдан ривоят қилинади: «Мута жанги куни қўшин лашкарбошилари ўлдирилгач, байроқни Собит ибн Арқам олиб: “Эй ансорлар!” дея ҳайқира бошлади. Одамлар унинг атрофида тўплана бошлашди. Шунда у Холид ибн Валидга қараб: “Байроқни ол, эй Абу Сулаймон”, деди. У эса олишдан бош тортиб: “Сен мендан кўра унга ҳақлироқсан, албатта, ёшинг ҳам мендан каттароқ ва Бадрада иштирок этгансан”, деди. Шунда Собит: “Ол буни, эй Холид, Аллоҳга қасам, буни сенга топшириш учунгина олганман, — деди ва одамлардан: — Сизлар Холидга розимисизлар”, деб сўради. Улар: “Албатта, розимиз”, дейишди.

Холид байроқни олиб, дўстларини жангга бошлади ва барчалари мушриклар устидан ғолиб келишди.

Қайс ибн Абу Ҳазм айтади: “Холид ибн Валиднинг бундай деганини эшитдим: “Дарҳақиқат, Мута куни кўлимда тўққизта қилич

синди ва Ямандан келтирилган тунока қалқонгина бардош берди, холос”.

Абдул Малик ибн Умайр бундай дейди: «Ҳазрати Умар Холид ибн Валидни бўшатиб, Абу Убайда ибн Жарроҳни Шомга волий қилиб тайинлади. Шунда Холид ибн Валид: “Умар сизларга бу умматнинг ишончлисини жўнатибди, дарҳақиқат, Расулуллоҳнинг: “Бу умматнинг амини Абу Убайда ибн Жарроҳдир”, деганларини эшитганман”, деди. Шунда Абу Убайда: «Мен эса Расулуллоҳнинг (алайҳиссалом): “Холид Аллоҳнинг қиличларидан бир қиличдир, қандай яхши қабиладош йигит”, деганларини эшитганман”, деди».

Уламолар Холид бошчилик қилган юришлар ҳақида бундай дейишган: “Расулуллоҳ (алайҳиссалом) Холид ибн Валидни аскарга бош қилиб жўнатардилар. Холид у зот билан Фатҳ, Хунайн, Табук ғазотларида ва Видо ҳажиди бирга бўлди. Видо ҳажиди Расулуллоҳ (алайҳиссалом) сочларини олдиргач, пешона сочларини унга бердилар. Холид бу соч толаларини бош кийимининг олд қисмига қўйиб олган эди. Жангларида кимга тўқнаш келмасин, албатта ғалаба қозонарди”.

Абу Бакр (розийаллоҳу анҳу) “Аҳли ридда”га (диндан қайтганларга) қарши чиққанида Холид ибн Валид унинг байроғини тутиб борган. Одамлар унга эргашгач, уларга Холидни амир қилиб, ўзи Мадинага қайтган. Холид бундай дерди: “Қайси кунни кўпроқ хоҳлаганимни билмайман. Аллоҳ таоло менга юксак мақом ато этадиган кунни ёки Аллоҳ таоло менга каромат қилиб ғалаба инъом қиладиган куннимми?”

Умар ибн Хаттоб Холидни ишдан четлатгач, кўп ўтмай у Химсада бетоб бўлиб қолди. Абу Дардо ҳол сўраб олдига кирганида унга: “Аллоҳ йўлида сарфлаган от ва қурол-аслаҳаларим, шунингдек, Мадинадаги ҳовли-жойим садақадир. Унга Умар ибн Хаттобни гувоҳ қилганман. Бу ишим Исломга қандай яхши ёрдамдир. Васиятимни ва уни амалга оширишни Умарга топширдим”, деди. Абу Дардо васият билан ҳазрати Умарнинг ҳузурига борди, Умар уни қабул қилиб, Аллоҳ таолодан Холидга раҳмат сўради.

Холид ибн Валид ҳижратнинг йигирма биринчи йили вафот этгач, Химсдан бир мил нарироқдаги қишлоқлардан бирига дафн қилинди.

«Салафлар сифати» китобидан
ЮЛДУЗ КОМИЛ қизи
таржимаси

ҒАРБИЙ САҲРОИ КАБИР ДАВЛАТИ

Ғарбий Саҳрои Кабир халқларининг сиёсий ҳаёти гуллаб-яшнаган пайт саҳро ичкарасидан келган барбар қабилалари алморавийлар сулоласини ташкил этган давр (мил.1056-1146 йиллар) га тўғри келади. Кейинчалик ўлкага бостириб кирган испан ва португал босқинчилари барбар сулолаларини бир неча марта мағлубиятга учратишди. 1497 йилгача ис-

Майдони: 266000 км. кв.
Аҳолиси: 300 минг киши.
Пойтахти: Ал-Аюн шаҳри.
Тузуми: Инқилобий қўмондонлик кенгаши бошқарувидаги ўтиш даври.
Давлат бошлиғи: президент.
Маъмурий тузилиши: иккита вилоятдан иборат.
Пул бирлиги: песта.

панлар қул қўлга киритиш учун Ғарбий Саҳрои Кабир ҳудудига бостириб кирди. Ўн тўққизинчи аср ўрталарида ҳудуди Сус дарёси водийи (ҳозирги Марокаш)дан Баҳодир бурунигача (ҳозирги ғарбий Африка) бўлган мамлакат расман Алавий султонлари назоратида бўлди. 1884 йилдан 1962 йилгача Ғарбий Саҳрои Кабир «Рио де Оро» номи билан Испания мустамлакаси бўлиб турди. Кейинчалик унинг бир қисмини фаранглар испанлардан тортиб олишди. 1975 йили Испания бу ўлкани Мавритания ва Марокашга тақдим қилди. Бу ердан Мавритани-

янинг кетиши билан Марокаш амалда уни тўла эгаллаб олди. Ҳозир ПОЛИСАРИО жабҳаси мустақиллик учун кураш олиб бормоқда.

Фосфат қазиб олиш мамлакат иқтисодининг асосини ташкил этади. Балиқчилик ҳам анча ривожланган. Кўчманчи чорвадорлар туя, қўй ва эчки боқишади. Деҳқончиликда шоли, арпа, буғдой ва сабзавот етиштирилади. Четга асосан фосфорит, ош тузи, қорамол, тери, жун

чиқаради. Хориждан нефт маҳсулотлари, саноат ва озиқ-овқат сотиб олади. Кўпроқ АҚШ, Франция, Араб Шарқи мамлакатлари билан савдо-сотик алоқалари ўрнатган.

Мамлакат аҳолисининг тўқсон беш фоизини мусулмонлар ташкил этишади. Улар асосан араб тилида гаплашишади. Уларнинг кўпчилиги аҳли сунна вал жамоанинг моликия мазҳабига мансубдирлар. Кейинги йиллар қитъадаги мусулмон мамлакатларнинг молиявий ёрдами билан бир неча масжид, бошланғич билим даргоҳлари қурилди.

Аҳолининг фаранг, испан ва яҳудийлардан иборат озчилик қатлами насроний ва яҳудийлик динларига эъти-

қод қилади. Фарбий Саҳрои Кабир Ислом Конференцияси Ташкилотига аъзо бўлган.

Аҳмад ТУРСУН

Манбалар:

1. «Страны мира». Справочник. М., 2003. Стр. 320-322.
2. «Атлас мира». Справочник. М., 2003. Стр. 65.
3. «Ислом». Справочник. Т., ЎзСЭ, 1989, 334-бет.
4. Интернет сайтлари.

“Огоҳ бўлинглар! Намоз ўқиш, рўза тутиш, садақа бериш даражаларидан ҳам савоблороқ иш ҳақида сизларга хабар берайми? Бу иш кишилар ораларини ислоҳ қилиш (яъни, яхшилаш)дир. Агар икки ора бузуқ бўлса, бу нарса кишиларни ҳалок қилади”.*

Ризоуддин ибн ФАХРИДДИН

ЯРАШТИРИШНИНГ ФАЗИЛАТИ

Шарҳи: Ибодатларнинг энг савоблилари фарз амалларини бажаришдир, шунинг учун, бу ҳадиси шарифда зикр қилинган намоз, рўза, садақалар нафл намоз, нафл рўза, нафл садақалар экани ўз-ўзидан равшандир. Аммо агар икки ора бузуқ бўлиб, унинг сабабидан қиргин ва талон-торож ҳамда миллатга зўр зарар ва ҳалокатлар келиш эҳтимоли бўлса, бу вақтда икки орани тузатиш савоби бекиёсдир.

Халқ орасида баъзан бўлиб турадиган жанжал пайтларида шу халқнинг кекса билимдонлари ўша жанжал чиққан ерга худди ёнғинга бораётган ўт ўчирувчилар сингари тез бориб, у ердаги аҳволни тузатиб, икки орани мурсогага келтирсалар, дунёда раҳмат эшитиб, охи-ратда ушбу ҳадиси шарифда ваъда қилинган савобларни оладилар.

Ўзаро ихтилофда, келишмасдан, тарқоқ яшашда ҳеч баракот йўқлигини мусулмонлар аччиқ тажрибаларидан билиптилар. Улар улфатсиз ва муҳаббатсиз миллатларнинг инқирозга юз тутишини, давлат ва шавкатларидан айрилиб, бошқа миллат-

лар томонидан асоратга солиниб, она тилларини, миллий урф-одатларини йўқотиб, бутунлай эзилиб, топталиб бораётганини кўзлари билан кўрдилар ва кўряптилар ҳамда Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Икки оранинг бузуқлиги ҳалокатдир”, деган сўзлари исбот топганига ишонч ҳосил қилдилар.

Агар ҳар бир мусулмон ўз хулқини яхшиласа, ўз айбларидан покланса, Ислом миллати бу кунда онадан янги туғилгандек соф бир миллат бўлар эди, дунё битгунига қадар бир оила, бир ҳайъат бўлиб умр кечирар эди. Шунинг учун ҳар ким хулқини тузатиши ва: “Мен айбимни тузатсам ҳам, бошқалар тузатмайдилар”, деб ўйламаслиги керак. Чунки шундай деб ўйлаш ва шундай деб сўзлашнинг ўзи энг катта айблардан биридир. Айбни тузатишнинг аломати гуноҳни бошқалар устига юклаш эмас, балки бошқаларнинг айбини ҳам ўзиникидек кўра олишдир.

* Аҳмад ибн Ҳанбал. “Муснад”. VI жузъ, 444-бет. Абу Довуд “Сунан”, II жузъ, 325-бет.

Ҳар бир жонли мавжудотнинг ҳаёт остонасидаги муштарак сифати ожизлик ичида дунёга келишидир. Шунинг учун мавжудот ожизликдан баркамоллика эришгунига қадар шафқат ва марҳаматга муҳтождир.

Шафқат ва марҳаматнинг энг гўзал намуналари эса оналарнинг қалбида. Мавлоно Румий: “Она ҳаққига диққатли бўл! Уни бошингга кўтар! Зеро, агар оналар тўлғоқ оғриги чекмаганларида чақалоқлар дунёга келиш учун йўл топа олишмас эди...” деганлар.

ОНА ҚАЛБИ

Оналик ҳеч бир мавжудотда учрамайдиган устунликка эга. Чунки инсон онасидан нафақат моддий озуқа, балки маънавий озуқа ҳам олади. Пайғамбарлардан тортиб дунёдаги энг оддий одамларгача ҳам моддий, ҳам маънавий озигини ҳаёт бошида ўз онасидан олади. Оналар Яратувчининг марҳаматидан энг кўп насиба олган зотлардир.

Аёлларнинг асл бахти уларнинг она бўлиши билан бошланади. Коинот фахри Пайғамбар (алайҳиссалом) оналарга ҳурмат

кўрсатишнинг энг олий намуналарини бизга мерос қолдирганлар. У зот сут оналарини зиёрат қилганларида, чопонларини тўшар эдилар. Эмизган оналари ичкари ва ташқарига ҳар кириб-чиққанларида ўринларидан туриб, ҳурмат кўрсатар эдилар.

Абдурахмон Жомий ҳазратлари: “Мен онамни нега севмай, у мени бир муддат ўз жисмида, сўнг узун ҳаёт кучоғида ва ўлгунига қадар эса қалбининг шафқат хонасида кўтариб юргандир. Унга ҳурматсизлик қилишдан ҳам ёмонроқ бир нарса бўлиши мум-

кинми?” деган эдилар. Бир нарса аниқ, фазилатли оналар энг олий ҳурмат, чуқур ва нозик бир муҳаббатга сазовордирлар.

Она қалби оталарнинг чарчоғи, болаларнинг инжиқликларини эритадиган сабр ва фазилат жавҳари. У илоҳий қудрат билан кенг қилинган бир раҳмат кучоғидир.

Оиланинг саодати она юзидаги табассумдан бошланади. Болаларнинг ҳар қандай қийинчиликлари уларнинг шафқат тўла назари билан бартараф бўлади.

Авлодлар учун унинг қалбидан бошқа саодат ва ҳаёт манбаи бўлган бир мақом борми?! Она қалбида мужассам шафқатни ўлчайдиган ўлчов борми? Ўзи емай едирган, киймай кийдирган, ухламай ухлатган... Ҳаёт бўронларида бизларга гард қўнмасин деб заҳмат чеккан оналарнинг ҳақларини ўтай олдими?..

УСМОН НУРИЙ ТЎПБОШ,
“Бир кўза сув” китобидан

Омонат

Шом вақти эди. Набираларим чопқиллаб келишди-да, қўлимга бир конверт тутишди ва: «Ача, дарвозамиз тагида ётган экан» дейишди.

Конверт елимланган эди. Авайлаб очдим. Унда қимматбаҳо тилла занжир-тақинчоқ билан бир хат бор эди. Ҳайратланиб, ўқий бошладим:

«Ассалому алайкум азиз хонадон вакиллари! Бундан саккиз ой аввал сизларникига бешиктўйига борган эдим. Зиёфатдан қайтаётиб остонангиздан мана шу тилла занжирни топиб олдим ва индамай чўнтагимга солдим.

Сўнг уни тилла дўконига қиммат нархда сотдим. Пулини рўзғорга ишлатдим. Аммо бировники бировга буюрмас экан. Рўзғоримиздан қут-барака кетди. Ўзим касалланиб қолдим. Буларнинг боисини кейинроқ тушундим. Виждоним қийналди. Охири, буни ўғлимга айтдим. У менга далда бўлди. Тилла дўконига бориб, тақинчоқни икки баравар қимматига сотиб олдик. Эгасига қайтаришни ниятладим. Аммо уят, андиша голиб келиб, уйингизга келолмадим. Мени кечирасизлар, деган умидда мана шу йўлни танладим. Қудангиз томонга хабарласангиз, эгаси топилади...»

Кўзларимдан дув-дув ёш тўкилди. Тезда хабарлашиб, занжир эгасини аниқладик. Қудамнинг бир дугонасиники экан. Эртаси кун омонат эгасини топди. У аёл куда-анда ўртасига диққатчилик тушмасин деб индамаганини айтаркан, қувонганидан: «Бергувчи ҳам, олгувчи ҳам Аллоҳдир», дея пичирларди. Иккимиз ҳам бетоб ётган аёл ҳаққига дуо қилдик.

Муҳаррам ДОВУДҲОН қизи,
Наманган шаҳри

Маслаҳатлар

* Онанинг овози болага жуда кучли таъсир қилади. Миттвойи қориндаёқ она овозини бошқалар товушидан аниқ фарқлайди. Бола туғилганидан кейин онасининг овози гўё боланинг ички овозига айланади. Бу даврда она боланинг соғлом ва бақувват ўсишини овози орқали «уқтирса», миттвойининг руҳияти унга бўйсунди.

* Гўдакни эмизиш даврида иложи борича бугдойли таомлар, гўшт, қанд, шакар, қовун, помидор, олхўри, ўрик, анжир, шоколад, апелсин, мандарин емай туриш керак. Жавдар (қора нон), балиқ, жигар, пишлоқ, олма, ҳафтада бир-иккита тухум еган яхши.

* Баъзи аёлларда сут кам бўлади. Гўдак тўймайди. Сутни кўпайтириш учун кепакли нон ейиш, янги соғилган сут, сутчой, шивит, сабзи шарбати ичиш керак.

* Боланинг кўп сақич чайнаши унда нутқ ривожига салбий таъсир қилади, у сўзларни нотўғри талаффуз эта бошлайди.

* Уйингизда суварак кўпайишига асло қўйманг. Суварак кўпайган уйда яшовчи болалар дамқисма (астма) ва бошқа нафас йўли касалликларига тез чалинишади. Чунки суварак ёш болаларда дамқисмани кўзгатувчи ҳисобланади.

* Товонларда жойлашган нуқталарни уқалаш ички аъзолар ишига ижобий таъсир қилади. Ялангоёқ юриш натижасида юрак, жигар, кўз, ошқозон, ошқозон ости беши, ичаклар, ўпка, буйрак фаолияти яхшиланиши мумкин.

* Ялангоёқ юриш боланинг асаб тизимига турлича таъсир ўтказди. Куёшнинг жазирама нурларидан қизиган қум, асфалт, майда тошчалар терини кўзгатса, илиқ қум, ўт-ўланлар тинчлантирувчи таъсир кўрсатади.

Аёлнинг сабр-бардоши оила пойдевори бўлади. У сабрда қанчалар собит бўлса, оила тотувлиги шунчалар мустаҳкам бўлади.

Ҳали-ҳали эсимда. Уқитувчилар хонасида «Бадий асарларнинг ўқувчилар тарбиясида муҳим ўрни» мавзuida мажлис бўлди. Уша кезлар телевизорда «Баҳор қайтмайди» филми берилаётган эди. Гап беихтиёр ўша филмга бориб тақалди. Аксарият аёллар бош қахрамоннинг эри ялиниб келса-да, кечирмай ажаб иш қилганини сўзлаб, уни мақташди. Аммо мен уларнинг бу фикрларини маъқуллай олмасдим. Руҳониятим буткул ўзгача

БАРДОШ

эди. Дабдурустан директор ёрдамчиси фикримни сўради: «Аёл хато қилди...» — дедим. Ҳамма ялт этиб менга қаради. Мен фикримда давом этдим: — Унинг фарзанди бор. Фарзандининг отасини кечиришга куч, ирода топа олмади. Демак, у аёл ҳаётда нафақат ўзи, балки болалари ҳам заволят топишига сабаб бўлади... Бир аёл фикримни танқид қилди ва: «Сизнингча, аёл ўзини хорлаши керакми?» деди. «Бундай қилиши хорлик эмас, матонат, ўзининг боласи учун, оиласининг истиқболи учун бардошли қадамдир...» дедим мен.

Онам бизга шундай таълим берганлар. Онамнинг рўзгор таълимлари билан оиламни олтимиш йил ҳимоя қилдим. Бу йиллар бизнинг қалбимизга ҳам ширин, ҳам аччиқ хотираларни муҳрлади. Ширинига шукр, аччиғига бардошли бўлганимиз сабаб яхшиликларга етишдик.

Ажрашиш осон. Жаҳл устида ҳаммасини бир зумда ҳал қиласиз. Қалтис кезда аёл ўзини паст олиб, тилини, ҳаёсини сақласа, чехрасини бузмаса, олам гулистон бўлади. Жаҳлдор эр яна унинг бағрига қайтади. Ундан ором олади. Эр хато қилса, уни кечира билишимиз керак.

Бир куни қизларим ҳаммаси йиғилишди. Ҳаммаси бировнинг

хасми. Бир-бирига дардларини айтишади. Ногаҳон кенжамнинг сўзлари қулоғимга чалинди: «Қачон ойим (қайнона) ҳақида эримга бирор нарса айтсам, яхшими, ёмонми, ойимни ҳақ дейдилар...» Кулдим. Қизим ажабланиб менга қаради. Куёвимга шундай қилишни ўзим ўргатганман, дедим. Индамай, ерга қаради.

Оилада каттанинг хурматини, кичикнинг иззатини сақлаш ҳам аёлнинг вазифаси. Келин қайнона-қайнотаси дуосини олмаса, рўзгориди кут-барака бўлмайди. Қайнона билан келиннинг чиқишиб кетиши қийин. Шунинг учун ҳам куёвимга: «Ўғлим, агар қизим онангиздан нолиса, гапига кириб, уларни хафа қилманг. Онам ҳақ деяверсангиз, ахийри сизга ҳам, менга ҳам гап олиб келмайди», деб тайинлаган эдим.

Қизимиз оиласидаги совуқчиликни кўтариб келаверса, биз катталар мулоҳаза билан иш қилмасак, дарров ажрашишга қарор қилишади. Айбни қизимнинг ўзига юклайман. Куёвни «оқлайман». Шунақа йўл тутмасангиз, тез-тез кечириб турмасангиз, рўзгор тугиб бўлармиди?! Аёл зоти жисмонан заифа аталса-да, ақли, бардоши билан кучлидир.

САЛИМА ая,
Тошкент шаҳри

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Машҳур асарнинг русча наشري

Динлар тарихи бўйича йирик мутахассис Карен Армстронг ёзган “Муҳаммад пайгамбар тарихи” китоби рус тилида нашр қилинди. Китоб нашрини Россия Муфтийлар кенгаши маъқуллаган.

“Муҳаммад (алайҳиссалом) ҳаётини бундай чуқур англаш турли динлар вакиллари орасида бағрикенглик,

аҳиллик мустаҳкамланишига хизмат қилади”, дейилади Муфтийлар кенгаши хулосасида.

Мазкур асар жаҳоннинг кўпгина тиллари-га ўгирилган. Муаллиф Пайгамбаримиз (алайҳиссалом) ҳақларида ростгўйлик ва журъат билан, энг муҳими, самимий, қизиқарли тарзда ҳикоя қилади, дея таъкидлашади китобни чоп эттирган “София” нашриёти ходимлари.

Islam.ru

Figaro тахмин қилади

Францияда чиқадиган Figaro газетаси Белгия оммавий ахборот воситаларида чоп этилган маълумотларга асосланиб, яна йигирма йилдан сўнг Брюссел шаҳри аҳолисининг кўпчилик қисмини мусулмонлар ташкил этиши мумкинлигини таъкидлаган.

Лювен шаҳридаги католик университети тадқиқотчиси Олевие Серве айтишича, ҳозир Белгия пойтахти аҳолисининг учдан бир қисми мусулмонлардир.

Айни чоқда, мусулмон мамлакатларидан келаётган ёшларнинг мамлакат ижтимоий ҳаётига мослашуви қийин кечяпти. Шунингдек, Брюссел аҳолисининг йигирма фоизи

ишсизлар бўлиб, уларнинг кўпи мусулмонлар экани эътиборга олинса, муаммолар кўлами янада ойдинлашади.

РИА Новости

Улкан масжид очилди

Уганда пойтахти Кампала шаҳрида Африка қитъасида энг йирик масжидлардан бирининг қурилиши якунланди.

Ливия раҳбари Муаммар Қаззофий қурдиргани учун «Қаззофий Миллий масжиди» номини олган ушбу байтуллоҳнинг очи-лиш маросимида бир қатор шимолий Африка мамлакатлари раҳбарлари иштирок этишди. Маросим рабиул аввал ойининг ўн иккинчи куни футбол майдонида ўтказилди.

Мазкур жомеъда ўн икки мингдан ортиқ намозхон бир вақтда ибодат ўташи мумкин. 1972 йили мамлакат раҳбари Иди Амин Уганда мусулмонлари олий кенгашига 12 акр ерни масжид қуриш учун ҳадя қилган эди. Аммо 2001 йилга келиб, яъни, Ливия раҳбари унга маблағ ажратганидан сўнггина қурилишда чинакам силжиш кузатилди.

IINA

Фаластинликларни яраштириш ҳаракатлари

Фаластин миллий маъмурияти раиси Маҳмуд Аббос Яман президенти Али Абдуллоҳ Салоҳнинг яраштирув ташаббуслари асосида ХАМАС билан музокараларни тиклашга тайёр эканини маълум қилди.

Яман ташқи ишлар вазири Абу Бакр Курбий айтишича, президент Салоҳ ташаббус-

ларига ФАТХ билан ХАМАСнинг муносабатида жиддий фарқ йўқ. Бундан олдинроқ ХАМАСнинг расмий вакили Сами Абу Зухрий Яман ташаббусларининг барчаси қабул этилишини маълум қилган эди.

Фаластинликларни яраштириш масаласи Араб давлатлари лигасининг Дамашқ шаҳрида ўтган навбатдаги мажлисида ҳам кенг муҳокама этилди.

ИТАР – ТАСС

Болгарияда мусулмонлар халқаро қурултойи

Болгариянинг Ловеч шаҳрида имомлар ва мусулмон арбобларининг халқаро қурултойи бўлиб ўтди.

Болгария бош муфтийлиги ташкил этган қурултойга бутун дунёдан меҳмонлар ташриф буюришди. Усмонлилар давлати арбоби, ислохотчи Мидхат пошо (мил. 1822 – 1884) хотирасига мазкур қурултой у туғилган Ловеч шаҳрида ўтказилди. Шунингдек, Ловеч Болгарияда ноёб меъморий ёдгорлик ҳисобланган кўҳна жомеъ масжиди сақланиб қолган оз сонли шаҳарлардан биридир. Аммо масжид минораси вайрон этилганига анча бўлган, уни тиклаш юзасидан тақлиф этилган бир неча лойиҳа тасдиқланмай қолган эди. Қурултойда мазкур масала ҳам муҳокама этилди.

Благовест-инфо

Ҳамкорлик ривожланади

Россия Муфтийлар кенгаши ва Саудия Арабистони Қироллиги элчихонаси ҳамкорликда Москва шаҳрида Куръон ҳофизлари мусобақаси, шунингдек, долзарб масалалар бўйича анжуманлар, ўқув машғулотлари ўтказишга қарор қилишди. Муфтийлар кенгаши раиси Равил Файнуддиннинг Саудия Арабистони Қироллиги элчихонасига ташрифи чоғида ана шундай ҳамкорлик тўғрисида келишиб олинди. Саудия Арабистони Қироллигининг яқинда иш бошлаган фавқулодда ва мухтор элчиси Али Ҳасан Жаъфар ўзаро ҳамкорликни юксак даражада давом эттириш, ривожлантириш ниятида эканини таъкидлади.

Islam.ru

Мусулмон-насроний ташаббуслари

Шимолий Америкада мусулмон-насроний ташаббусларини ҳаётга татбиқ этиш мақса-

дида ҳар икки дин етакчиларининг учрашуви бўлиб ўтди. Мазкур ташаббуслар АҚШ ва Канада диний жамоалари ўртасида ўзаро ҳурмат ва бағрикенгликни мустаҳкамлашга қаратилган.

Вашингтон шаҳри яқинида ўтган учрашувда бир неча насроний гуруҳлар вакиллари, жумладан, усқуф черковининг динлараро муносабатлар бўйича маслаҳатчиси Гивайн Гиборд, черков Динлараро ҳайъат миллий кенгаши раисдоши Питер Макари, Шимолий Америка Ислом жамияти жамоатчилик билан алоқалар бўйича директори Муҳаммад Санусий ва бошқалар иштирок этишди.

Питер Макари: “Шимолий Америка мусулмон ва насроний арбобларининг бу ташаббуси бир-биримиздан хабардорлик ҳукм сурадиган, бизнинг умумий келажагимиз бўла оладиган жамиятни қуришга қаратилгандир”, дея таъкидлади. Учрашувда икки жамоа ўртасида ишончли муносабатлар ўрнатиш имкониятлари, умумий манфаатлар доирасини тадқиқ этиш ва бир-бирини яхши англаш сари интилишлар муҳокама этилди.

IslamOnline

Бош котибнинг айтганлари

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти бош котиби Пан Ги Мун Ислом Конференцияси Ташкилотининг Сенегалда ўтган мажлисида иштирок этиб, бутун мусулмон оламига ишончсизлик ва нафрат туйғуларини ифодаловчи “исламофобия” (Исломдан жирканиш, уни ёмонотлиқ қилиш) ҳодисасига тамоман барҳам бериш муҳимлигини таъкидлади.

– Биз “исламофобия” каби салбий ҳодисани амалда йўққа чиқаришимиз, салбий ишларни бутун мусулмон олами билан боғлаш ҳолларига чек қўйишимиз керак, – дея таъкидлади Пан Ги Мун БМТ қароргоҳида журналистлар билан учрашуви чоғида.

Баъзи гуруҳларнинг ёмон ишлари туфайли бутун мусулмонларнинг обрўйини тўкишга қарши туришни Бош котиб ўзининг ҳам, БМТнинг ҳам асосий вазифаларидан бири деб айтди. У бағрикенглик, маданий алоқалар ва тамаддунлараро мулоқот аҳамиятини таъкидлади.

IslamNews, IINA

Моддий ёрдам эвазига

Жазоирда миссионерлик ташкилотлари фаолияти кучайгани кузатиляпти. Улар авом халқнинг камбағаллиги, илмсизлигидан фойдаланиб, моддий ёрдам кўрсатиш эвазига жазоирликларни ўз динларига оғдиришяпти, деб хабар беради “Современная мысль” газетаси.

“Ал-Арабия” телеканали Жазоирда чиқадиган “Ал-Хабар” газетасига суяниб, миссионерлар насронийликни қабул қилган ҳар бир кишига яхшигина молиявий «ёрдам» беришаётганини маълум қилади.

Islam.ru

Давлат музейида Ислом кўрғазмаси

Санкт-Петербургдаги Дин тарихи давлат музейида қарийб йигирма йиллик танаффусдан сўнг Ислом ҳақида ҳикоя қилувчи доимий кўрғазма очилди. Кўрғазмада Ислом

эътиқоди, динимиз тарихи, мусулмон халқлар урф-одатлари, маданияти билан боғлиқ қимматбаҳо ашёлар, осори-атиқалар кенг намойиш этилган.

Кўрғазма учун биридан бирига ўтимли учта катта хона ажратилган. Музейга келганлар иккинчи хонада Қуръони каримдан турли даврда, жумладан, 1905 йили ҳазрати Усмон (розийаллоху анху) Мусҳафидан митти ва улкан ҳажмларда кўчирилган нусхаларни томоша қилишлари мумкин.

“Ислам в РФ”

“Оналик шухрати” орденини олган ота

Қабарда-Балқар республикаси Бақсан шаҳарчасида яшовчи Ҳасан Беков “Оналик шухрати” орденига муносиб кўрилди. Ўттиз йилдан буён ҳайдовчилик қилаётган Ҳасан Бековнинг бундан етти йил аввал хотини вафот этган, етти нафар фарзандини тарбиялаш ҳам бутунлай унинг зиммасида қолган эди. Ҳасан бу қийин ишни намунали уддалади.

Қабарда-Балқар меҳнат ва ижтимоий ривожланиш вазирлиги матбуот хизмати вакили Марина Усмонова айтишича, аёллар ордени эркак кишига берилиши республикада илк бора кузатиляпти.

Қирқ олти ёшга кирган Ҳасан Беков неварга кўрди, бобо бўлди. Катта ўғли Санкт-Петербургда ўқияпти.

“Оналик шухрати” ордени ва етмиш минг рубл пул мукофоти Оила йилига бағишлаб ўтказиладиган расмий тантаналар чоғида ўз эгасига топширилади.

АМИ – ТАСС

Эркин баҳсга киришди

Саудия Арабистони пойтахти Риёз шаҳрида мусулмон олимлари билан япон билимдонлари тамаддунлараро мулоқот доирасида давра суҳбати ўтказишди. Қувайт, Баҳрайн, Миср, Эрон, Иордания, Судан, Сурия, Бирлашган Араб Амирликлари, Яман, Индонезия, Малайзия ва бошқа мусулмон мамлакатларидан келган олимлар япониялик турли соҳа мутахассислари билан «Маданият ва диний бағрикенглик» мавзусида эркин баҳсга киришишди.

Бундай мулоқотни ўтказишдан мақсад Япония билан мусулмон мамлакатлари ўртасидаги яхши алоқалар асосини мустаҳкамлашдир.

Япониянинг собиқ ташқи ишлар вазири 2001 йили Яқин Шарққа сафари чоғида Форс кўрфази мамлакатлари билан ана шундай мулоқотлар уюштириш дастурини таклиф этган эди. Риёз анжумани мазкур дастур доирасидаги иккинчи мулоқотдир. Биринчи учрашув 2002 йили Баҳрайнда ўтказилган эди.

KUNA

“Ислам в Москве”

“Мадина” нашриёти “Россия Федерациясида Ислом” туркумидаги иккинчи китобни – «Ислам в Москве» (Москвада Ислом) қомусий луғатини чоп эттирди. Мазкур туркумдаги биринчи «Ислам в Нижнем Новгороде» (Куйи Новгородда Ислом) китоби ўтган йили босилиб чиққан эди.

Қомусий луғатда Москва мусулмон жамоалари ҳаёти, машҳур шахслар, масжидлар, тарихий воқеалар, миллий-маданий қадриятлар ҳақида кенгқамровли маълумотлар жамланган.

Islam.ru

МАМЛАКАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

Ўзбекистонда Миср маданияти кунлари

25—31 март кунлари Тошкентда Миср маданияти кунлари бўлиб ўтди. Миср маданияти маркази, Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси ҳамкорлигида ўтказилган мазкур тадбир Миллий санъат марказида очилди. Миллий академик драма театрида Миср маданияти маркази ва Тошкент шаҳар хотин-қизлар кўмитаси ҳамкорлигида оналар байрами ҳам ўтказилди.

Хаттот олим Авс Ансорийнинг “Араб ёзувининг ривожланиш босқичлари” маърузаси ҳамда Миср маданият марказида ўтадиган юртимиз олий ўқув юртлари талабаларининг араб тили байрами айниқса қизиқиш уйғотди.

ЎЗА

Азиз Мерҳаннинг китоби

Германияда Зигрид Клайнмихел ва Ингеборг Балдауф, Америкада Христофор Мурфи ва Эден Наби, Туркияда Шуайб Қорақош ва Фотима Очиқ сингари олимларнинг Абдулла Қодирий ҳаёти ва ижодига бағишланган тадқиқотлари сафига Азиз Мерҳаннинг “Абдулла Қодирий ва ўзбек романининг туғилиши” номли китоби ҳам қўшилди. Китоб 2008 йил февралда Анқаранинг “График” нашриётида чоп этилди.

Китоб муқаддимасида ўзбек адабиёти тарихи ва бугунига, адиб ҳаёти ва ижодий фаолиятига кенг назар ташланади. Иккинчи бўлимда “Ўткан кунлар” ва “Меҳробдан чаён” романлари алоҳида-алоҳида фаслларга бўлиб тадқиқ этилган.

Баҳодир КАРИМ

Янгича “Nexia”

Наврўз умумхалқ байрами арафасида янги ташкил топган “General Motors Uzbekistan” қўшма корхонаси “Ўзэкспомарказ”да жамоатчилик эътиборига янгича “Nexia”ни ҳавола этди.

Янги уловнинг ички ва ташқи кўринишида ўзгаришлар кўп. Унинг мотори 105 от кучига эга бўлиб, ҳаво ютгич ёрдамида совутилади.

ЎЗА

Мурувват

Динимизда қариндошлик ипларини мустаҳкамлаш, улар билан чиройли муносабатда бўлишга кўп таъкидлар бор. Атрофда содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга гувоҳ бўлатуриб, бир нарсага амин бўлдим, қариндошлар тугул, ўз яқинларимизга ҳам тузукроқ оқибат кўрсатмай, ўзимиз билан ўзимиз овора бўлиб қолаётган эканмиз. Гоҳ бемор бўлиб шифохонада ётган отамиздан, гоҳ иши юришмай қийин аҳволга тушган акамиздан, гоҳ бахтга ёлчимамай бола-чақаси билан зўрға кун кечираётган синглимиздан ҳам ҳол-аҳвол сўрашга вақт ёхуд имкон тополмаймиз. Камига турли баҳоналарни қалаштириб, ўзимизни «оқлаб оламиз».

Яқинда дўстим билан меҳмонга бордик. Бир оз вақт ўтгач, меҳмонлар орасида бир киши ўрнидан кўзгалди. Шунда мезбон унга кўп мулозамат қилиб, уни кузатди. Бунчалик обрў-эътибор қозонган бу ки-

шига ҳавас қилдим. Билсам, у киши мезбоннинг укаси экан. Ака-уканинг меҳр-оқибатидан ғоят таъсирландим. Орамизда санокли бўлса-да муравватли кишилар борлигидан қувондим...

Шухрат ХУДОЙНАЗАР,
Янгиобод тумани

Гўзал озуқа

Қалб маънавий озуқа олиб турмаса, кучсизланади, занглайди. Занглаган қалбда имон сусаяди, эътиқодга путур етади. Яқин бир кишимни йўқотганимда бу ҳолнинг яққол исботини кўрдим. Тушкунликка тушиб, умидсизликка берилди бошладим. Шундай кезларда динимиз тарихига доир бир китоб қўлимгатушиб қолди. Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ва у зотнинг оила ахлларининг имон йўлидаги изтиробли ҳаёти қалбимни ларзага келтирди. Айниқса, у зотнинг суюкли завжалари Ҳадича, Ойша оналаримизнинг, қизлари Фотима, Зайнаб ва Руқиянинг руҳониятидаги гўзаллик ғоят таъсирлантирди.

Қалбим бирдан ёришди, аста-секин осойиш топди. Ўзимда яхши кунларга умид пайдо бўлди, турмушимдан завқ ола бошладим. Эндигина ҳаёт остонасида турган фарзандларимнинг осуда умри учун суюнчиқ бўлишим зарурлигини ҳис қилдим...

ҲУСНИДАХОН,
Кўқон шахри

Абдулхай НОСИР

Мадинада ой билан юрдим

* * *

Мадинада ой билан юрдим,
Қўлим тутди ёғдулар олам.
Қўзларимда музаффар юртим
Ҳеч тугамас шарафи билан.

Макка олий, минорлар юксак,
Қалдирғочлар учиб етмаган.
Аммо юртим кўксини тоғдак
Тутмаганлар бундан ўтмаган.

Мадина ҳам,
Макка ҳам суюк,
Ҳайратларга айланган шаҳар.
Боболарим руҳларин тирик
Кўриб, шошиб уйғондим саҳар.

Билсам, кўкни тутган дуолар,
Дилларимга қуйилган гулшан
Берунийлар, Ибн Синолар,
Бухорийлар ёғдуси экан.

* * *

Шайтон деганларин билдим улғайиб,
Ёлғончи васваса, ғазаб, ўт экан.
Ўзи ҳам,
сўзи ҳам кўринмас бир гайб,
Рўпара бўлса гар куйган дуд экан.

Мен бу ўтни буткул сўндирай дея
Неча йил эрта-кеч жидду жаҳд қилдим.
Охири мажақлаб ўлдирай дея
Тош олиб, Минога “жангга” интилдим.

Маконин топдим деб қувонганимда,
Ҳожилар қатори тош отиб талай:
Маконим қонингда, дея ёнимда
Турарди ўзи ҳам тош отиб, ҳай-ҳай...

* * *

Бухородан чиқиб пойи пиёда
Жаҳонга йўлларин солган болажон.

Жаҳон гулларидай кулиб зиёда,
Меҳрга айланиб қолган болажон.

Мен сизни изладим,
Узоқ изладим...
Қитъалар, кентларни кезиб оввора.
Сизними ё асли
ўзни изладим?
Топсаму қадрига етсам деб зора...
Сабрлар қилибсиз,
Оч-наҳор сабр,
Кўзингиз тубида ҳикмат — билибсиз...
Бухородан чиқиб,
Кўриб-да жабр,
Сочилган меҳрни йиғмоқ бўлибсиз.

Сиз кезган оламлар ёришиб бугун,
Уфққа ёйиб-да хитобларини —
Юлдузли самога дил очиб мамнун,
Ўқимоқда “Саҳиҳ...” китобларини.

Тошкент

Ортиқбой ҳожи ЮСУПОВ

Кимсага ташлама юкингни

* * *

Тўғри йўлда яшай десанг, имонга боқ,
Сўз айтишдан олдин ўйла, имконга боқ.
Дилда имон, танда ҳиммат, эҳсон бўлса,
Охиратда жаннат деган маконга боқ.

* * *

Оёғинг кўтарса, ўрнингдан тургил,
Замин бағридасан, олдинга юргил.
Кимсага ташлама юкингни зинҳор,
Кибр ила ўзингни айламагин хор.

* * *

Бойлар кўпдир бу дунёда, йўқсил кам эмас,
Уларнинг ҳам кўпи Аллоҳ шукрини демас.
Бу шундайин бир кам дунё, кўз очдир доим,
Ўзинг инсоф бергил энди бизга, Худойим.

* * *

Синов дунёсида билиб қил ишинг,
Бошлама бир ишни ўтмаса тишинг.
Ҳар бир сўз, ҳаракат бўлса ҳисобда,
Азобга қолдирмас сени қилмишинг.

Тошкент

Салоҳиддин ҲОТАМОВ

Муяссар эт кўнгил тўқлигин

Аллоҳдан кўрқмагунча

Бошни кўп мағрур тутма,
Дунёнинг бир камисан.
Кимнингдир дарди сенда,
Кимнингдир малҳамисан.
Гоҳ душманга дўст бўлдинг,
Гоҳ дўстлар ҳамдамисан.
Ким бўлма, отами ё
Ўғил, қиз, онамисан —
Тўғри йўл тутмагунча
Шайтоннинг “одами”сан.

Аллоҳга бош эгмайин.
Сўзига шак келтирсанг,
Бир офат юборгайдир
Тавба қилмай қутурсанг.
Йиғлаб сиғин, кечирса,
Муродингга етурсан.
Ким бўлма, отами ё
Ўғил, қиз, онамисан —
Тўғри йўл тутмагунча
Шайтоннинг “одами”сан.

Ён-верингга бир қара,
Кимларнинг улфатисан.
Яшнадинг, бир кун яна
Тупроқнинг бир қатисан.
Шукр айла, Аллоҳга қул,
Муҳаммад умматисан.
Ким бўлма, отами ё
Ўғил, қиз, онамисан —

Тўғри йўл тутмагунча
Шайтоннинг “одами”сан.

Фафлат босса шууринг,
Гумроҳга айлантирар.
Ўжарлик завқ-суруринг
Оҳ-воҳга айлантирар.
Душман текис йўлингни
Чўнг чоҳга айлантирар.
Ким бўлма, отами ё
Ўғил, қиз, онамисан —
Тўғри йўл тутмагунча
Шайтоннинг “одами”сан.

Ҳар неки бало келса,
Ўз тилингдан келгайдир.
Икки нафсинг тиймасанг,
Албатта хор қилгайдир.
Умринг ўтар, ғам-алам
Юрак-бағринг тилгайдир.
Ким бўлма, отами ё
Ўғил, қиз, онамисан —
Тўғри йўл тутмагунча
Шайтоннинг “одами”сан.

Дуо

Аллоҳим, қулингман, муродга етказ,
Кўзларим ёшини инобатга ол.
Шайтон васвасасин қалбимдан кетказ,
Ўзинг ёрлақин, ҳақ йўлингга сол.

Ўзинг муяссар эт кўнгил тўқлигин,
Беш кунлик дунёга алданиб қолмай.
Сенинг изингдадир бору йўқлигим,
Синовларинг ичра ҳоримай, толмай.

Илоҳи, кўрқувдан борлигим титрар,
Умид раҳматингдан — кетажак вақтим.
Ҳар он, ҳар сония Сен томон элтар —
Саждагоҳдан топдим йўқотган бахтим.

Ўзинг меҳрибоним, бегона тутма,
Инобатга олгин кўздаги ёшим.
Қалбимда ишқ ўтин асло совутма,
Тавба-истигфордан чиқмасин бошим.

Урғут

ЖАҲОНГАШТА ОЛИМ

Ислом оламининг машхур сиймоларидан бири Абдурашид Иброҳим дунёга келганига бир юз эллик бир йил тўлди.

Ҳаёти ажабтовур воқеаларга бой бу фозил инсонни она ватани Татаристонда ва Туркияда яхши билишади. Шу қаторда уни Ўзбекистонда ҳам ёдга олиш учун етарли асос бор.

У замона зайли билан Сибирга бориб қолган бухоролик ўзбек Умар билан бошқирд қизи Афифа хонимнинг фарзанди бўлган. Абдурашид Иброҳимнинг “Миръот” журнали

1903 йил 17-сонида эълон қилинган “Сибирия мусулмонлари” мақоласида айтилишича, XVII-XVIII асрларда Ўрта Осиёдан бир қанча оилалар Сибирга кўчиб боришган ва ўзларини «бухороликлар» деб аташган.

Абдурашид Иброҳим 1857 йил 23 апрелида Тобол губерниясининг Тара уездида дунёга келган. Бошланғич маълумотини уезд яқинидаги рус овулида олгач, ота-онаси уни Қозон яқинидаги Арча тумани мадрасасига олиб боришган. Абдурашид йигирма ёшига қадар шу мадрасада ўқийди. Сўнгра дўст-ёрлари билан Ўрта Осиёга келиб, одамларни ўқув-ёзувга ўргатиб, диний билим ва тарбия беради.

Аммо Абдурашид бу ерда кўп турмади. Мақсади билимини ошириш эди. Бир оз маблағ тўплагач, 1879 йили Истанбулга борди, ундан Мадинага йўл олди. У ерда тўрт йил яшаб, Ислом дини асосларини чуқур ўрганди. Маҳаллий уламолар ва ибодатга келган ҳожилар билан танишиб, дунёқарашини кенгайтирди. 1881 йили Истанбулга қайтди. Турк жамиятининг пешқадам вакиллари билан, шунингдек, мадрасалар ва улардаги ўқув ишлари билан танишди. Ўқув дастурида дунёвий фанлар ҳам салмоқли ўрин эгаллагани унга кучли таъсир қилди.

1892 йили Оренбургдаги диний бошқармада қози бўлди. Муфтий Султонов ҳаж сафарига кет-

ганида эса, вазифасини бажарди. Абдурашид Иброҳим 1894 йили яна Истанбулга бориб, диний ишларни ўрганади, чор ҳокимияти шароитида яшаётган ватандошлари билан турк халқининг ижтимоий, маданий-маърифий ҳаётини таққослади. Унинг шу ҳақдаги фикр-мулоҳазалари жамланган “Чўлпон юлдузи” китоби (Истанбул, 1895), машхур татар адиби Олимжон Иброҳим ёзишича, чор ҳокимиятининг руслаштириш сиёсатига қарши кураш руҳи билан суғорилган боис, 1905 йил инқилоби кунларида катта аксадо берган эди.

Абдурашид Иброҳим гарчанд 1896 йил Тара уездига қайтган бўлса-да, бу ерда узоқ яшамади. 1897 йили саёҳат истагида Истанбулга келади. Ундан Миср, Фаластин ва Ҳижозга ўтади. Франция, Италия, Австрия, Сербия, Болгарияга боради. Сўнгра Россиянинг жанубий чегаралари орқали Кавказда бўлади. Каспий денгизи орқали Бухорога келиб, Туркистон ва Етгисувда бир оз туради-да, Сибир карвон йўли билан яна туғилган шаҳрига қайтиб боради.

Жаҳонгашта олимнинг катта дунёдан узилган кичик бир шаҳарда яшаши маҳол эди. У 1899 йили Петербургга келиб, ижтимоий-сиёсий фаолият билан шуғулланади, татар тилида биринчи газета чиқариш ҳаракатига тушади. Рухсат ололмагач, 1900-1903 йиллари “Миръот” (“Кўзгу”) номли баёзни нашр этди. Йигирма иккита сони чиққан ушбу баёз ўша йиллари татар ёшларининг севимли нашрига айланиб, тарбиясига яхши хизмат қилган.

Тараққийпарварона интилишлари чор махсус хизматининг метин қояларига урилган Абдурашид Иброҳим яна Истанбулга йўл олади. Бироқ 1904 йилда чор ҳукуматининг топшириғи билан Истанбулда ҳибсга олиниб, Одессадаги қамоқхонага келтирилади. Таниқли татар жамоат арбоби қамоққа олингани тўғрисидаги хабар Россияга ёйилгач, жамоатчиликнинг аралашуви билан озодликка чиқиб, яна фаол ишлай бошлайди: Бутунроссия мусулмонларининг курултойларини ўтказиш ва Бутунроссия мусулмонлари иттифоқини тузиш ташаббускорларидан бири бўлади.

Биринчи рус инқилобидан кейин, яъни, 1905-1907 йиллари Абдурашид Иброҳим Петербургда татар тилида “Улфат” газетаси, араб тилида “Ат-Тилмиз” журналини чиқаришга эришади. Газета тўрт минг нусхада нашр этилиб, татар ўқувчилари орасида катта шухрат қозонган бўлса ҳам, узоқ яшамади. Чор ҳокимияти дастлаб газе-

та, сўнгра журнал нашрини тўхтатиб қўйди. Шундан кейин Абдурашид Иброҳим “Улфат” ўрнига “Нажот” номи билан мажмуа чоп эта бошлади. Аммо бир-икки сони чиққанидан кейин мажмуа ҳам ёпиб қўйилди.

Абдурашид Иброҳим шу йиллари Россия худудларида яшаган мусулмон халқларнинг миллий манфаатларига доир сиёсий-ижтимоий қарашлари ифодаланган “Демократия” китоби-ни нашр эттиради.

Тазйиқ ва таҳдиднинг кучайиши уни 1907 йили яна сайёҳлик таёғини қўлга олишга мажбур этади. Абдурашид қози (уни татарлар шундай атайдилар) Шарқий Туркистон, Бухоро, Самарқанд, Еттисувга боради. 1908 йили оиласини Қозонда қолдириб, сафарини давом эттиради. У йўлда кўрган-кечирганлари асосида “Исломият дунёси” ва “Давр-олам” саёхатномаларини ёзади. Бу асарлар айни вақтда “Баёнил ҳақ” (Қозон) ва “Сироти мустақим” (Истанбул) газеталарида босилиб, турк дунёси бўйлаб тарқалади.

Олим ўша йиллари Японияга бориб, олти-етти ой яшайди. Шаҳзода Ито, нуфузли япон амалдорлари ва жамоат арбоблари билан мулоқотда бўлиб, Ислом дини тўғрисида маърузалар ўқийди. 1909 йили Токиода “Азия гекай” деган Ислом тижорат жамиятини ташкил қилади. Исломни қабул қилиб, «Абубакр» исмини олган япон дипломати Оҳарани унга раис этиб тайинлайди. Абдурашид қози мазкур жамият фаоллари ёрдамида японлар ўртасида Ислом дини кенг тарқалишига эришади.

1911 йили Шимолий Африкадаги Туркияга қарашли ерларни забт этиш учун Италия усмонлилар мамлакатига қарши уруш бошлайди. Туркияни Ислом оламининг маркази деб билган ва қадрлаган Абдурашид Иброҳим Тараблус шаҳрига бориб, курашаётган мусулмонларга ёрдам бериш чораларини ахтаради. Биринчи жаҳон уруши йилларида эса Усмонли салтанати аъзоси бўлган австро-герман иттифоқи манфаатларини ҳимоя қилувчи тадбирларда иштирок этади.

Абдурашид қози ўтган аср 10-йиллари бошларида Туркистон ўлкасига сафари вақтида Абубакр (Оҳара)ни ҳам олиб келган. Туркистон шаҳри политсия приставининг 1912 йил 4 июнда Чимкент уезди бошлиғига йўллаган хатида бу ҳақда маълумотлар мавжуд:

“Чимкент уезди бошлиғи жанобларига

...Шуни маълум қиламанки, жосуслик маълумотларига қараганда, бундан тахминан икки йил аввал ўзини Абдул Рашид афанди деб атаган бир татар келди; туркистонлик савдогар сарт Тошмуҳаммад Юсуфбоев ва туркистонлик савдогар сарт Носир Мирғолиповнинг (Миржалилов бўлиши керак — Н.К.) уйларида яшади. Миржалилов билан бирга шаҳар кезиб, туркистонлик савдо-

гарлар ва шаҳарнинг бадавлат аҳолиси билан учрашди. Туркистонлик савдогар Анорбой Сўфибоевнинг уйида меҳмон бўлди. Бир неча кундан кейин Тошкентдан чиқиб, Андижон, Қўқон ва Бухорога борди. Бир ўғли борлигини ва унинг Японияда яшаётганини айтди. Ўзи хусусида сўзлаб, Петербургда фармонли мулла бўлганини гапирди. Иброҳимовнинг сурати билан сарт Ҳамро Хўжа ўртасида ҳеч қандай ўхшашлик йўқ, араб Абубакр тўғрисида эса ҳеч қандай маълумотга эга эмасмиз... Кейинги маълумотлар тўпланиб борилади ва қўшимча тақдим қилинади.

Мазкурни тасдиқлаб,

Туркистон ш. политсия пристави, штабс-капитан Краинский”.

Абдурашид Иброҳим 1910—1912 йилларгача ҳам туркистонлик зиёлилар билан учрашиб, ўлкадаги воқеалардан маълум даражада хабардор бўлиб турган. 1908 йили Аҳмаджон Бектемиров муҳаррирлигида Тошкентда нашр этилган “Осиё” газетасининг илк сониди Абдурашид қозининг кутлови, мақоласи босилган.

Абдурашид Иброҳим 1917 йил феврал инқилобидан кейин Россия худудларида яшовчи мусулмон халқлар ҳаётида жиддий ўзгаришлар рўй беради, уларнинг ижтимоий ва сиёсий ҳуқуқлари тикланади, деган эзгу умид билан яшади. Аммо совет ҳокимиятининг бу борада Чор ҳокимиятидан заррача фарқ қилмаётганини кўрган қози 1922 йили Петроградни тарк этиб, 1933 йили Японияга бош олиб кетгунига қадар асосан Истанбулда яшади. Сўнгра Ислом тижорат жамияти фаолиятини жонлантириш мақсадида Ҳиндистон, Малайзия ва Индонезия мамлакатларида бўлди. 1937 йили Токио жомеъ масжиди куриб битказилгач, вафот этгунига қадар (1944 йил) шу масжидда имом-хатиб бўлиб хизмат қилди. Унинг саъй-ҳаракатлари билан Ислом дини 1939 йили Японияда расмий равишда эътироф этилган.

НАИМ КАРИМОВ,
филология фанлари доктори, профессор

ДИНИМИЗНИНГ АСЛ

Кейинги 10-15 йилдан бери Ғарб сиёсатчилари ва матбуотчилари орасида “ислом” мавзуи энг кўп тилга олинадиган мавзу бўлиб қолди. Ора-чира қулоққа чалиниб қоладиган ижобий фикр-мулоҳазалар қаршисида асосан салбий муносабат устунлик қилиб келяпти. Кўп жиҳатдан ўзларининг ташаббуслари ва хатти-ҳаракатлари туфайли дунёда кечаётган турли-туман бало-қазоларга Исломи динини айбли қилиб кўрсатиб, омманинг фикри чалғитиляпти.

“Исломи терроризми”, “Исломи фашизми” каби бир-бирига қовушмаган ибораларга аллақачон қулоқлар ўрганиб ҳам қолди. Ҳолбуки, Исломи динимиз дунёга ҳурлик ва адолатни келтирган диндир. Бу ҳақиқатни инсофли кўзларгина кўради, инсофли юракларгина ҳис этади, инсофли онгларигина қабул этади.

Бу ҳақсизликларга қарамай, Исломи динимиз ўзининг бағрикенглигини, инсонпарварлигини яна бир бор кўрсатди. 2006 йили дунёнинг турли мамлакатларидан ўттиз саккиз нафар Исломи дини арбоби Рим Папаси Бенедикт XVI га Очиқ хат ёзиб, Исломи дини билан насроний дини вакиллари

“ЎРТАМИЗДАГИ УМУМИЙ СЎЗГА КЕЛАЙЛИК...”

Дунё насроний дини пешволарига очиқ хат

Рим Папаси Бенедикт XVI га
Константинопол патриархи Варфоломей I га
Александрия ва Бутунафрика патриархи Фёдор II га
Улуғ Антиохия ва Бутуншарқ
патриархи Игнатий IV га
Иерусалим патриархи Феофил III га
Москва ва Бутурусия патриархи Алексий II га
...ва барча насроний черкови раҳбарларига

Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ номи ила.

«Мусулмонлар билан насронийлар ер юзи аҳолисининг ярмидан кўпини ташкил этишади. Бу икки жамоа ўртасида тинчлик ва адолат бўлма-са, дунёда тинчлик-осойишталик бўлмайди. Одам болаларининг келажаги мусулмонлар билан насронийларнинг ўзаро муросасига боғлиқ. Ҳолбуки, ўртамизда бир-биримизни тушунишга асос бор. Бу асос иккала диннинг ҳам энг буюк амри-дир. Бу амр Ягона Аллоҳга муҳаббат, атрофдагиларга муҳаббатдир. Бу амрни биз Исломи ва насроний китобларида қайта-қайта учратамиз. Ягона Яратувчи, Унга муҳаббатнинг лозимлиги, атрофдагиларга муҳаббатнинг лозимлиги — Исломи билан насроний дини ўртасидаги умумий замин (асос) мана қаерда.

Қуръони каримда: “У — Аллоҳ Ягона, Аллоҳ эҳтиёжсиз” (112:1-2), дейилган.

Аллоҳга муҳаббатнинг лозимлиги тўғри-

сида Қуръони каримда: “Парвардигорининг номини ёд эт ва ўзингни Унга тўла бағишла” (73:8), дейилган.

Атрофдагиларни яхши кўришнинг лозимлиги тўғрисида Пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом) бундай деганлар: “То ўзингизга раво кўрган нарсани ўзгаларга ҳам раво кўрмагунигизча комил мўмин бўла олмайсиз”.

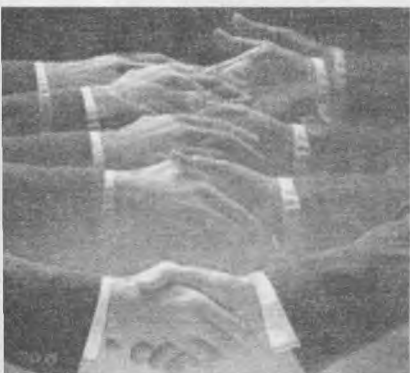
Қуръони карим мусулмонларга Китоб берилган (яхудий ва насроний)ларга ушбу чақириқни етказишни буюради: «Айт: Эй Китоб берилганлар! Бизга ҳам, сизга ҳам умумий бўлган сўзга келин-лар — Ёлғиз Аллоҳгагина қуллик қилайлик. Унга ҳеч нарсани шерик қилмайлик ва Аллоҳни қўйиб, бир-бировларимизни худо қилиб олмайлик”. Агар юз ўгирсалар, “Тугоҳ бўлинглар, биз, албатта, мусулмонлармиз”, денглар» (3:64).

Шунинг учун биз мусулмонлар Қуръони каримда айтилганига амал қилиб, насронийларни ўртамизда умумий бўлган икки нарса — Аллоҳни яхши кўриш, атрофдагиларни яхши кўриш ҳақидаги амрга итоат қилиб, биргаликда битта йўлдан боришга таклиф этамиз.

Ўртамиздаги умумий сўз нималарда кўринади: “Парвардигорининг йўлига донолик ва чиройли насихат билан чақир ҳамда улар билан энг гўзал услубда мунозара қил. Албатта, Парвардигорининг ўзи Унинг йўлидан тойганларни яхши билади ва тўғри йўлда бораётганларни ҳам яхши билади” (16:125).

Исломида Аллоҳни яхши кўриш

Исломида имон шиори икки нарсага ишонишдир: “Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ”лигига ва “Муҳаммад Унинг элчиси” эканига. Бу икки иқдор

МОҲИЯТИ ЯХШИЛИК

ўртасида ўзаро фойдали мулоқотлар бошлаш таклифи билан чиқди. Орадан бир йил ўтиб, 2007 йил октябрида жаҳондаги етакчи Ислом уламолари, мусулмон ташкилотлари раҳбарлари ва мутафаккирларидан бир юз ўттиз саккиз киши дунё насронийларининг руҳоний раҳбарларига мактуб юборишди. Бу иккала хатга дунё жамоатчилиги катта эътибор берди, матбуот кенг ёритди.

Натижа ўлароқ бутун олам католиклари маркази Ватикан билан яқиндан алоқалар ўрнатилди, Ислом ва насронийлик олимларидан иборат доимий ишлайдиган мажлис ташкил этилди, яқин вақтларда Ватиканда Папа билан Ислом олимлари учрашуви кутиляпти. Католик ва протестант руҳоний пешволаридан катта бир гуруҳи мусулмонларга жавоб хати йўллади.

“Ҳидоят” журнали олдинги сонларидан бирида “Ислом ва олам” устунидида бу ҳақда кичик хабар берган эди. Энди ўша мактубларнинг ўзини қисқартириб эълон қиляпмиз. Токи одамлар Ислом динимизнинг асл моҳияти яхшилик ва фақат яхшилик эканини ўзлари ажратиб олсинлар.

Таҳририят

Ислоمنى қабул қилишнинг мажбурий шартидир. Ким буларни тан олса, мусулмон ҳисобланади, ким тан олмаса, мусулмон эмас. Бу қондани пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом) бундай тушунтирганлар: “Мен ва бошқа пайғамбарлар айтган сўзларнинг энг яхшиси бу: Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, У Бирдир ва шериги йўқдир, Ҳукм Уники ва мақтов Унгадир, У ҳар нарсадан Қудратлидир”.

Бу сўзлар Аллоҳни севиш ва Унга сифинишнинг йўл-йўриқларини тушунтиради.

“У Бирдир” деган сўз мусулмонларга улар чин юракдан фақат Битта Аллоҳга сифинишлари лозимлигини уқтиради. Зеро, Куръони каримда: “Аллоҳ Одамга бир баданда иккита юракни ато этмаган” (33:4), деб марҳамат қилинган.

“Унинг шериклари йўқ” деган сўз мусулмонларга улар фақат Аллоҳга сифинишлари ва юракларида Унга ҳеч кимсани ва ҳеч нарсани тенг қилмасликлари кераклигини уқтиради. “Одамлар орасида Аллоҳдан ўзгаларни Унга тенг тутадиганлар ва у (ўзгаларни Аллоҳни севгандек севадиган кимсалар бор. Аммо имон келтирганларнинг Аллоҳга муҳаббатлари қаттиқдир. Золимлар азобни кўрган чоқларида бутун куч-қувват Аллоҳга хослигини... кўрганларида эди!” (2:165).

“Ҳукм Уники” сўзи мусулмонларга онглари доим Парвардигорни эслаш билан банд бўлиши лозимлигини уқтиради, чунки У одамнинг ҳар қандай фикри, билими ва онгига ҳокимдир. Ҳамма нарса Аллоҳнинг измидадир. “(Мутлақ) ҳукмронлик измида бўлган, ҳар нарсага қодир Зот (Аллоҳ) буюқдир” (67:1) ояти каримаси шунини ифода этади.

“Мақтов Унгадир” сўзи мусулмонларга, улар қандай ҳолда бўлмасинлар, Парвардигорга шукр қилишлари ва Унга ишонишлари лозимлигини уқтиради. Барча неъматлар учун одамлар ҳаммиша Унга ҳамд айтишлари керак. “Аллоҳ осмонлар ва Ерни яратган ва осмондан сув (ёмғир, қор) ёғдириб, у сабабли сизларга ризқ бўладиган меваларни чиқарган Зотдир. У амри билан денгизда сузиб юриши учун кемаларни сизларга бўйин сундирди, яна дарёларни ҳам сизларга бўйин сундирди. (Бел-

гиланган) йўналиши бўйлаб тинимсиз ҳаракат қилиб бораётган кўш билан ойна бўйин сундирди, кеча билан кундузни сизларга бўйин сундирди. Шунингдек, сизларга сўраган ҳамма нарсаларингдан ато этди. Агар сизлар Аллоҳнинг инъомларини санамоқчи бўлсаларинг, саноғига ета олмайсизлар. Ҳақиқатан, инсон зоти ўта золим ва жуда шукрсиздир” (14:32—34).

Ҳолбуки, муқаддас Куръоннинг биринчи ва муҳим сураси Фотиҳа Парвардигорга ҳамд билан бошланади. “Меҳрибон ва Раҳмли Аллоҳ номи ила. Ҳамд оламларнинг парвардигори Аллоҳгадир, (У) Меҳрибон ва Раҳмли, Дин (жазо) кунининг Эгасидир. Сенгагина ибодат қиламиз ва Сендангина мадад сўраймиз. Бизни Тўғри Йўлга бошлагин — бундай йўлни Сен газабга дучор бўлмаганларга ва залолатга кетмаган (адашмаган)ларга инъом қилгансан” (1:1—7).

Мусулмонлар бир кунда камида ўн етти марта* ўқийдиган Фотиҳа сураси чексиз меҳрибонлик ва раҳмлилик учун Аллоҳга шукр қилиш кераклигини уқтиради ва Қиёмат Кунини эслатади. Зотан, шукр ўша Кунда айниқса энг керак бўлади. Ва биз гуноҳларимиз кечирилишини умид қиламиз.

“У ҳар нарсадан Қудратлидир” сўзи мусулмонларга Аллоҳнинг қудратини эсда тутишни ва шунинг учун Ундан кўрқинишни уқтиради. Куръони карим: “Аллоҳдан кўрқинглар! Билинглар: Аллоҳ Ўзидан кўрқувчилар билан биргадир” (2:194); “Аллоҳ йўлида (молларингиздан) беринглар ва ўзларингизни ҳалокатга ташламаглар! Яхшилик қилинглар! Албатта, Аллоҳ яхшилик қилувчиларни севди” (2:135), деб буюради. Аллоҳдан кўрқиниш сабаби ила мусулмоннинг ҳар бир иши, ҳаракати ва тиришиши тўласича Аллоҳ учун бўлиши керак.

Насронийликда Аллоҳга муҳаббат

Эски Аҳднинг асосий қисми Иккинчи Қонунда бундай дейилган: “Тингла, эй Исроил! Парвардигоримиз бўлган худованд ягона Аллоҳ-

* Бу ерда беш вақт намознинг фақат фарз қисмлари назарда тутиляпти. — Таҳририят.

дир. Парвардигоринг бўлган Аллоҳни бутун қалбинг билан, бутун жонинг билан, бутун кучинг билан севгин” (Иккинчи Қонун 6:4–5).

Янги Аҳдда ҳам шу амр бор. Исо Масихдан энг муҳим амр ҳақида сўрашганида, у бундай жавоб қилган: “Парвардигоринг бўлган Аллоҳни бутун қалбинг билан, бутун жонинг билан ва бутун онгинг билан севгин. Мана шу биринчи ва энг буюк амр. Иккинчи бунга ўхшаш амр эса, ёнингдаги одамни худди ўзинг каби севгин. Бутун илоҳий буйруқ ва барча пайгамбар мана шу икки амрга таянади” (Матто Инжили 22:37–40), деб жавоб қилган...

Шу муносабат билан Пайгамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом) сўзларини қайта келтиришимиз зарур деб ҳисобладик: “Мен ва бошқа пайгамбарлар айтган сўзларнинг энг яхшиси — Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, У Бирдир ва шериклари йўқ, Ҳукм Уники ва мақтов Унгадир, У ҳар нарсадан Қудратлидир, деган сўздир”. Бу ҳадис Инжилнинг биринчи ва энг буюк амрини тасдиқлапти. Аллоҳ яхши билади, лекин биз бу ерда маънода ўхшашликни илғадик...”

...Хатнинг давомида Ислом уламолари атрофдагиларни севиш масаласига ҳам алоҳида тўхталишган. Бу ҳол Ислом динида қандай йўлга қўйилгану насронийликда қандай илгари сурилганини мисоллар билан исботлашган. Сўнгга мулоҳазаларини бундай давом эттиришган:

«Ислом ва насронийлик турли динлар экани очиқ-ойдин бўлса-да, баъзи расмий ҳархилликлардан ҳам кўз юммаган ҳолда тан олиш керак: иккала диндаги бу икки энг буюк амр Қуръон билан Тавротни ва Янги Аҳдни боғловчи умумий замин ва ҳалқадир.

Биз мусулмонлар насронийларни Исонинг (алайҳиссалом): “Бутун амрларнинг энг муҳими шу: “Тингла, эй Исроил! Парвардигоримиз бўлган худованд ягона Аллоҳдир. Парвардигоринг бўлган Аллоҳни бутун қалбинг билан, бутун жонинг билан, бутун онгинг билан ва бутун кучинг билан севгин” — мана шу энг биринчи амр. Шунга ўхшаш иккинчиси: “Атрофдагиларни севгин”. Булардан буюк амр йўқ” (Марк, 12:29–31), деган сўзларини эслашга чақирамиз.

Биз мусулмонларнинг насронийларга сўзимиз бундай: Агар улар диний асосда бизларга қарши уруш очмаса, бизларни эза бошламаса ва уйлари-миздан бизларни ҳайдаб чиқармаса, биз уларга қарши эмасмиз, Ислом дини уларга қарши эмас! Аллоҳ таоло: “Улар ҳаммалари баробар эмас. Китоб берилганлар орасида сажда қилган ҳолларида тунлари Аллоҳнинг оятларини тиловат қиладиган тўғри жамоа ҳам бор. (Улар) Аллоҳга ва Охират кунига имон келтирадилар, яхшиликлар қилишга шошиладилар. Ана ўшалар солиҳ бандалардандир. Улар қилган бирон яхшилик беркитилмайди (зое бўлмайди). Аллоҳ ўзидан кўрқадиганларни билгучидир” (3:113–115), деб марҳамат қилган...

Хатимиз охирида биз мусулмонлар сифатида Қуръони каримнинг ушбу оятларига эргашган

ҳолда насронийларни орамиздаги энг муҳим умумий йўриқларга таяниб ҳамкорлик қилишга чорлаймиз: «Айт: “Эй Китоб берилганлар (яъни, яҳудий ва насронийлар)! Бизга ҳам, сизга ҳам умумий бўлган бир сўзга келинглр — Ёлғиз Аллоҳгагина қуллик қилайлик, Унга ҳеч нарсани шерик қилмайлик ва Аллоҳни қўйиб бир-бировларимизни худо қилиб олмайлик” (3:64)».

Ва оёқларимиз остидаги бу умумий замин ўртамазда алоқа-суҳбат ўрнатилиши учун мустаҳкам пойдевор бўлсин».

Ушбу хатга имзо чекканлар орасида ИКТ Бош котиби Акмалиддин Эҳсонўгли, Халқаро олимлар уюшмаси Бош котиби шайх, доктор Муҳаммад Салим Авва (Миср), ISESCO бошлиғи Абдулазиз ибн Усмон Тувайжирий, Шайх Муҳаммад Саид Рамазон Бутий (Сурия), Мисрнинг олий муфтийи шайх, профессор, доктор Али Жума, Қуддуси Шарифнинг собиқ муфтийи шайх, доктор Икрима Сабрий ва бошқа машҳур олимлар, сиёсий арбоблар бор, жами 138 киши.

(Тўлиқ матн билан рўйхат
“A Common World” сайтида берилган.)

ДУНЁНИНГ КЕЛАЖАГИ ТОТУВЛИГИМИЗГА БОҒЛИҚ

Насроний руҳонийларининг жавоб хати

“Мусулмон уламолари, дин арбоблари ва му-тафаккирларидан иборат 138 кишининг ушбу та-рихий очиқ хатидан бутун дунё насронийлари ҳамжамияти аъзолари сифатида биз бениҳоя тўлқинланиб кетдик. “Ўртамаздаги умумий сўзга келайлик” хати насронийлик билан Ислом дини ўртасида келишув бўлишига қандайдир маънода асос яратди... Биз бу очиқ хатни мусулмонлар-нинг бутун дунё насронийларига чўзган дўстлик ва ҳамкорлик қўли деб биламиз. Жавобига биз ҳам Аллоҳни ва атрофимиздагиларни севиб, ҳамма одамлар билан тинчликда ва муросада яшашга бўлган ниятларимизнинг ифодаси ўлароқ, ўзи-мизнинг насроний қўлимизни узатамиз.

Мусулмонлар билан насронийлар ҳар доим ҳам бир-бирларига қўл узатаверишмаган; муносабатла-ри баъзан таранг, ҳатто душманона бўлган. Исо Масихнинг: “Олдин ўз кўзингдаги ходани чиқариб ол, кейин биродаринг кўзидан чўпни қандай чиқариш учун кўзинг очилади”, деган насиҳати-га биноан биз ишни бир нарсани тан олишдан бош-ламоқчимиз: ўтмишда (масалан, хоч юришлари-да) ва ҳозирда (масалан, “террорга қарши уруш” баҳонасида) кўп насронийлар мусулмон биродар-

лари олдида гуноҳқордирлар. Хатларингизга жавобан биз сизларнинг қўлларингизни сиқишдан олдин Раҳмли Зотдан ва яна бутун дунёдаги мусулмонлар жамоасидан гуноҳларимизни ўтишини сўраб илтижо қилмоқчимиз...

Мусулмонлар билан насронийлар ўртасидаги тинч-тотувлик бу юзйилликнинг, балки бутун замонларнинг марказий вазифаларидан биридир. Гарчи юз бераётган сиёсий тарангликлар, зиддиятлар ва ҳатто бўлаётган урушларда насронийлар билан мусулмонлар қарши-қаршига келаётган бўлса-да, бу воқеалар моҳиятан диний асосда эмас. Лекин барибир, хоҳдаймизми-йўқми, улар очиқ диний ўлчовлар билан ҳам баҳоланяпти. Шундай шароитда агар биз иккала ҳам-жамиятимиз ўртасида диний тотувликка эришсак, бутун дунёда тинчликка осонроқ эришилар эди.

Шунинг учун Очиқ хатда сизлар баён қилган – дунёнинг келажаги насронийлар билан мусулмонлар ўртасидаги тотувликка боғлиқ экани тўғрисидаги сўзлар ҳеч муболага эмас...

Аллоҳга севги ва атрофдагиларга севги ҳақидаги амрлар фақат насронийликнинггина асос йўриғи эмас, балки Исломининг ҳам йўриғи экани тўғрисидаги исботларингиз кўп насронийларга янгилик бўлди. Ўртамизда умумийликлар, айниқса, диннинг асос йўриқларида ўхшашликлар кўп экан, баъзи очиқ фарқлар, ҳатто ташқи босимлар ҳам бу умумийликлар олдида ҳеч нарса бўлмай қолади. Бу асос иккала динда ҳам Аллоҳга муҳаббат ва атрофдагиларга муҳаббат борлигидадир. Бу борадаги яқинлигимиз динларимиз ўртасидаги муносабатга ҳам бир намуна бўлиши мумкинлигига умид уйғотади.

Бугун мусулмонлар билан насронийлар орасидаги жарлик чўчигуликдир. Хавф катта. Дунёнинг келажаги насроний ва мусулмон сифатида бизларнинг бирга тинч-тотув яшай олиш қобилиятимизга боғлиқ. Агар бизлар абадий ва руҳий тинчлик ўрнатиш имкониятидан фойдаланмасак, “ўлмас руҳ”ларимиз хавфда қолиши мумкин.

Биз эндиги қадам турли даражадаги пешволаримизнинг учрашувлари бўлиши керак деб ишонамиз...”

Хатга католик ва протестант руҳонийлари ва илоҳийшуносларидан 100 дан ортиқ киши имзо қўйган.

(Middle East Online сайтидан Портал-Credo русчага ўгирган.)

Куръони каримда зикри келган

МИСР ҒАЛЛА ОМБОРЛАРИ

Аллоҳ таолонинг марҳамати билан кейинги йилларда Миср Араб Республикасига икки марта сафар қилиш насиб этди. Қадимий бу ўлкага биринчи боришим Президентимизнинг «Истеъдод» жамғармаси совриндори бўлганимда, иккинчиси эса нафақага чиққанимдан сўнг амалга ошди. Сафарлар чоғида физика ва математика фанларининг долзарб муаммоларига бағишланган халқаро анжуманларда илмий маърузалар қилиш билан бирга, Мисрнинг машҳур тарихий обидалари ва музейлари билан ҳам танишдим.

Мени қаттиқ ҳайратга солган нарса ер ости ғалла омборхоналари бўлди. Бу омборхоналар билан яқиндан танишиш чоғида улар Куръони каримдаги Юсуф (алайҳиссалом) қисси билан боғлиқ экани ҳақидаги далиллар қизиқшимни янада кучайтириб юборди.

Мазкур қисса Аллоҳ таолонинг Китобидаги энг чиройли қиссалардандир. Унда Аллоҳнинг пайгамбари Юсуфнинг (алайҳиссалом) ҳаёти, у зотнинг бошига

тушган мусибат, оға-инилар ва бегоналардан кўрган жафолари, қудуққа ташлангани, кейин туҳматга йўлиққани ва зиндонбанд бўлгани ҳамда бу кўргулик ва имтиҳонларга сабр қилиши натижасида охир-оқибат зиндон азобидан халос бўлиб, бутун Миср мулкига эга бўлгани хусусида сўз юритилган.

Миср заминининг Саккара чўлидаги зинапо-яли эҳром ёнида қадим-шунослар ўн битта ғалла омборхонасини топишган. Ушбу омборхоналар юксак дид ва идрок билан лойиҳалаштирилган, улар бир-бирига ерости йўлак-лари орқали боғланган. Бу омборхоналар ғалла билан тўлдирилганидан сўнг усти ёғоч ва тошдан ясалган гумбазлар билан беркитилган. Омборхона-

ларга фақат биттасидаги зинапойядан тушиш мумкин бўлиб, қолганларидаги ғаллани ҳам ўша омбордан олишган.

Қазилма изланишлари натижасида бу омборхоналар тубида ғалла ҳам топилган. Аммо айрим Миср олимлари, ғалла ушбу жойга дафн этилганлар учун қўйилган озиқ-овқатдир, деб даъво қилишади. Лекин мазкур жойда олимларнинг бу фикрини тасдиқловчи бирорта қабр асорати топилмаган.

Энди Куръони каримнинг Юсуф сурасидаги ғалла омборлари билан боғлиқ ояти карималар билан танишинг:

«Подшоҳ деди: “Мен тушимда етти семиз сигирни етти ориқ сигир еяётганини; етти думбул ва етти қуриган бошоқни кўрдим. Эй аъёнлар, агар туш таъбирини билсангиз, менга бу тушимнинг таъбирини айтинг”» (43-оят мазмуни).

«У деди: “Етти йил кетмакет дон экинг. Ўриб олган ғаллангизнинг озгина ейдиганингиздан бошқасини бошоқлари билан қолдириг. Сўнг у етти йилдан кейин етти оғир йил келади, у йиллар учун олдин йиққанларингизни тугатади, фақат сақлаганларингиздан озгинаси қолади” (47–48-оятлар мазмуни).

Энди Юсуф (алайҳиссалом) яшаган макон ва замонга эътибор берайлик. Миср ўлкаси Африка қитъаси шимолида жойлашган бўлиб, ўша даврларда унинг пойтахти Мемфис шаҳри бўлган. Дунёдаги энг узун Нил дарёси Миср бўйлаб оқади. Дарёда сув кўп бўлган йиллари ерлардан мўл ҳосил олинар ва бу йиллар тўкинчилик даври ҳисобланар эди. Баъзан эса сув камайиб кетиб, юртда очарчилик бўлар эди. Аллоҳ таолонинг марҳамати билан бу ҳолларни Юсуф (алайҳиссалом) билиб, ҳосилдор ерларни аниқлаган. Ерлардан мўл-кўл ҳосил олиб, ортиқча ғаллани сиғдирадиган омборхоналар қурдирган.

Юсуф (алайҳиссалом) башорат қилган мўл-кўлчилик йилларида жуда кўп ғалла омборларга ғамлаб қўйилган. Кейинги етти йил эса, Куръони каримда зикр этилганидай, қаҳатчилик даври бўлган.

Мисрга ризқ излаб Канъон шаҳридан Юсуфнинг (алайҳиссалом) акалари ҳам келишади. Сўнгра Юсуфнинг отаси Яъқуб (алайҳиссалом)

ҳам келган. Яъқуб (алайҳиссалом) 147 йил умр кўриб, Мисрда вафот этади ва васиятига кўра ўғиллари Канъонда дафн этишади. Юсуф (алайҳиссалом) 110 йил умр кўриб, вафотидан сўнг у ҳам Мисрда дафн этилади. Кейинчалик Мусо (алайҳиссалом) Мисрдан Бани Исроилни олиб чиқишларида Юсуф (алайҳиссалом) турбатини ҳам олиб чиқиб, Канъон заминида, аждодлари ёнида дафн эттирганлар.

Аллоҳ таолонинг инсонларга юборган элчилари — пайғамбарлардан бўлган Юсуфнинг (алайҳиссалом) тавсияси билан қаҳатчилик йилларида фойдаланиш учун барпо қилинган ва Миср ўлкасида бир неча минг йил мобайнида сақланиб келаётган ғалла омборларини ўз кўзимиз билан кўрганимизда Аллоҳ таолонинг энг яхши сақлагувчи эканига шак-шубҳамиз қолмади. Албатта, бу мисолларда тафаккур қиладиган инсонлар учун ибратлар бордир.

Рустам ИБОДОВ

